

Γραφείο Ενθάρρυνσης & Υποστήριξης
της Νεανικής Επιχειρηματικότητας

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εγχειρίδιο Επιχειρηματικότητας

για υποψήφιους
και νέους επιχειρηματίες

Αθήνα 2008

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Εισαγωγικό σημείωμα

Το «Εγχειρίδιο Επιχειρηματικότητας – για υποψήφιους και νέους επιχειρηματίες» συνιστά προϊόν της επικοινωνίας και της συνεργασίας μας με φοιτητές και αποφοίτους του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, στο πλαίσιο λειτουργίας του Γραφείου Ενθάρρυνσης και Υποστήριξης της Νεανικής Επιχειρηματικότητας (Γ΄ ΚΠΣ, ΕΠΕΑΕΚ II).

Κατά τη διάρκεια λειτουργίας της δομής αυτής του ΕΚΠΑ και μέσω ατομικών συνεδριών και ομαδικών δραστηριοτήτων, είχαμε τη δυνατότητα να καταγράψουμε πολλές συγκλίνοσες ή/και αποκλίνουσες αντιλήψεις νέων ανθρώπων σχετικά με την ίδια την έννοια της επιχειρηματικότητας, αλλά και τις επιφυλάξεις τους σχετικά με την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Επίσης, είχαμε την ευκαιρία να διακρίνουμε τα πεδία στα οποία φαίνεται να χρειάζονται πληροφόρηση, ενδυνάμωση και συμβουλευτική στήριξη, αλλά και να καλλιεργήσουμε μια ρεαλιστική στάση και μια δυναμική διάθεση απέναντι στις αντικειμενικές δυσκολίες και τα προσωπικά εμπόδια που συνδέονται με το επιχειρείν.

Η σύμβουλος επιχειρηματικότητας του Γραφείου, Παρασκευή Κακαρούχα, με γνώμονα τις ρητές ή τις διαφανόμενες ανάγκες των αποδεκτών των υπηρεσιών μας και βασιζόμενη σε έγκυρες και σύγχρονες βιβλιογραφικές και διαδικτυακές πηγές, συνέταξε το παρόν εγχειρίδιο. Το εγχειρίδιο φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα εύχρηστο εργαλείο και ένα ισχυρό ερέθισμα για κάθε νέο που προτίθεται να εκδηλώσει επιχειρηματική δραστηριότητα ή βρίσκεται ήδη στην αρχική φάση ανάπτυξης της επιχειρηματικής του προσπάθειας.

Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει θεωρητικές τοποθετήσεις, αλλά και πρακτικές πληροφορίες που συνδέονται με διάφορες εκφάνσεις της επιχειρηματικότητας. Κάθε αναγνώστης μπορεί να αξιοποιήσει κατά το δοκούν μέρος ή το σύνολο του εγχειριδίου, καθώς κάθε ενότητα χαρακτηρίζεται από αυτοτέλεια. Επίσης, μπορεί να εμβαθύνει στα θέματα του εγχειριδίου, ανατρέχοντας στις πηγές που αναφέρονται στο τέλος του.

Ευελπιστούμε το εγχειρίδιο αυτό να αποτελέσει ένα χρήσιμο πλαίσιο και πηγή αναφοράς για κάθε φοιτητή και απόφοιτο που επιθυμεί να αποφύγει κάποια στερεότυπα και να ανιχνεύσει νέους δρόμους στην επαγγελματική του σταδιοδρομία και την εργασιακή του προοπτική. Το μέλλον ανήκει στο νου, τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την τόλμη του καθενός.

Παναγιώτης Γεωργιάδης

Καθηγητής Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

«Ενθάρρυνση & Υποστήριξη της Νεανικής Επιχειρηματικότητας»

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή στην έννοια της επιχειρηματικότητας.....	5
2. Επιχειρηματίας και επιχειρηματικές δεξιότητες.....	6
3. Επιχειρηματικό ή επιχειρησιακό σχέδιο	8
4. Μορφές επιχειρήσεων	12
5. Πηγές χρηματοδότησης και ενίσχυσης επιχειρήσεων	15
6. Δυσκολίες και εμπόδια στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας	20
7. Εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές για την επιχειρηματικότητα	21
8. Επιχειρηματικότητα, καινοτομία και τεχνολογία	23
9. Ευρεσιτεχνία και πνευματική ιδιοκτησία	25
10. Διαχείριση ποιότητας.....	27
11. Εταιρική κοινωνική ευθύνη	28
12. Πηγές.....	30

1

Εισαγωγή στην έννοια της επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί μια έννοια πολυσήμαντη, πολυδιάστατη, πολυσυζητημένη, αμφιλεγόμενη, άλλοτε μυθοποιημένη και άλλοτε δαιμονοποιημένη. Απαντάται από την αρχαιότητα σε όλες τις κοινωνίες και σε πλήθος μορφών, ωστόσο δεν έχει διατυπωθεί ένας οικουμενικά αποδεκτός ορισμός της.

Ο Πλάτωνας αντιμετώπισε την επιχειρηματικότητα με επιφυλακτικότητα, ενώ ο Δημοσθένης και ο Ξενοφώντας θεώρησαν την ανακάλυψη και την αξιοποίηση ευκαιριών κέρδους ως προϋπόθεση μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι Ρωμαίοι συγγραφείς δεν συνεισέφεραν σημαντικά στον προσδιορισμό της έννοιας, ωστόσο επηρέασαν έμμεσα την επιχειρηματικότητα και, γενικότερα, την οικονομία με το σύστημα δικαίου που εισήγαγαν. Η χριστιανική θεολογία προσέγγισε αρχικά με κριτικό πνεύμα τις κάθε λογής επιχειρηματικές πράξεις που θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις ηθικής τάξεως, ωστόσο σταδιακά αναγνώρισε τη συμβολή της επιχειρηματικότητας στην ανάπτυξη μιας κοινωνίας.

Κατά τον 18^ο αιώνα, η επιχειρηματικότητα είχε αμιγώς οικονομική χροιά και συνδεόταν με τον κίνδυνο που ενείχε η αγορά πρώτων υλών, προϊόντων, κ.ά. σε τιμές καθορισμένες και η πώλησή τους σε τιμές απροσδιόριστες. Η έννοια διευρύνθηκε τους επόμενους αιώνες, όταν συμπεριέλαβε τη διαχείριση των παραγωγικών συντελεστών. Μόλις στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η επιχειρηματικότητα εμπλουτίστηκε εννοιολογικά με τη διάσταση της καινοτομίας, τη διαχείριση της δυναμικής και της αβεβαιότητας της αγοράς και την άσκηση επιρροής και ελέγχου, ενώ τις τελευταίες δεκαετίες ταυτίστηκε με την αναγνώριση ευκαιριών, τη δημιουργική αξιοποίηση πόρων, την ίδρυση νέων επιχειρήσεων και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Σύμφωνα, δε, με μια πιο σύγχρονη αντίληψη, η επιχειρηματικότητα είναι νοοτροπία και τρόπος ζωής, είναι η κινητήρια δύναμη που ωθεί τα άτομα να διαφοροποιηθούν, να χαράξουν νέους δρόμους και να προκαλέσουν εξελίξεις νωρίτερα από την εποχή τους ή ταχύτερα από τους υπόλοιπους ανθρώπους, ανεξαρτήτως αποτελέσματος.

Στην πραγματικότητα, η επιχειρηματικότητα συνιστά ένα σύμπλεγμα νομικών, διοικητικών, οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών, ψυχολογικών και άλλων όρων και διαδικασιών, με αποτέλεσμα να προσελκύει το ενδιαφέρον επιστημόνων και επαγγελματιών από διάφορους ακαδημαϊκούς και επιχειρηματικούς κλάδους, αντίστοιχα. Η προσέγγιση της έννοιας εξαρτάται τόσο από τη γνωστική και την επαγγελματική αφετηρία κάθε ενδιαφερομένου, όσο και από το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο η επιχειρηματικότητα αναπτύσσεται ή προσδοκάται να αναπτυχθεί.

Η λέξη «επιχειρηματικότητα» προέρχεται από το ρήμα «επιχειρώ», το οποίο στην ελληνική γλώσσα σημαίνει «δοκιμάζω», «αρχίζω κάποιο έργο», «καταπιάνομαι με κάποια δραστηριότητα», «ενεργώ με συγκεκριμένο τρόπο και στόχο», «προσπαθώ να επιτύχω κάτι». Εξάλλου, ο διεθνώς επικρατών όρος (entrepreneurship) θα μπορούσε να μεταφραστεί κυριολεκτικά ως «παρεμβολή» ή ως «διοίκηση στρατευμάτων στη μάχη». Συνεπώς, η ίδια η έννοια υποδηλώνει ή εμπεριέχει συμπεριφορές και δεξιότητες, οι οποίες αφορούν στην πρωτοβουλία και την απόπειρα για την έναρξη μιας δραστηριότητας, στην οργάνωση και τη μεθόδευση των σχετικών ενεργειών, στην ύπαρξη κάποιου στόχου και στην κινητοποίηση προς την επίτευξή του, δηλαδή για ουσιαστική και δυναμική παρέμβαση στην κοινωνική πραγματικότητα.

Επιπλέον, ως επιχειρηματικότητα μπορεί να θεωρηθεί η σύλληψη και η εκτέλεση μιας ιδέας, η οποία μπορεί να επιφέρει κάποια προστιθέμενη αξία (π.χ. για την κοινωνία, την αγορά), με την αφιέρωση του απαραίτητου χρόνου, την καταβολή ανάλογης προσπάθειας,

την ανάληψη των συνοδευτικών οικονομικών, ψυχολογικών και κοινωνικών κινδύνων και τη διαχείριση των αντίστοιχων εκροών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η ιδέα προκύπτει μέσω της αναγνώρισης και της διάθεσης για οικονομική εκμετάλλευση, κατά τρόπο παραγωγικό, ευκαιριών που αναδεικνύονται από μια κατάσταση ή συγκυρία. Εξάλλου, επιχειρηματικότητα είναι η προσπάθεια μετατροπής μιας πρωτοβουλίας σε αποτέλεσμα και από αυτή τη διαδικασία να προκύψει, συν τοις άλλοις, οικονομικό κέρδος.

Υπάρχουν δύο είδη επιχειρηματικότητας: η ενδοεπιχειρηματικότητα (intrapreneurship), η οποία αναπτύσσεται από τα στελέχη μιας υφιστάμενης επιχείρησης και η επιχειρηματικότητα που αποσκοπεί στη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης (start-up). Στην τελευταία περίπτωση, άλλοτε πρόκειται για επιχειρηματικότητα ευκαιρίας (διαπίστωση και αξιοποίηση κάποιας ευκαιρίας) και άλλοτε για επιχειρηματικότητα ανάγκης (υποχρεωτική επιλογή επιχειρηματικότητας ως μέσου βιοπορισμού).

2

Επιχειρηματίας και επιχειρηματικές δεξιότητες

Ο όρος «επιχειρηματίας» χρησιμοποιείται ευρύτατα, με διαφορετικό περιεχόμενο ανάλογα με το πλαίσιο. Ο ρόλος του επιχειρηματία έχει κατά καιρούς προσδιοριστεί με κριτήρια οικονομικά, κοινωνικά, αλλά και ψυχολογικά.

Ο επιχειρηματίας μπορεί να είναι ο ιδρυτής και ο ιδιοκτήτης μιας επιχείρησης, άρα αυτός που συγκεντρώνει, επενδύει και συντονίζει τους διαθέσιμους πόρους. Η συνδρομή του στην οικονομική αλλαγή και ανάπτυξη μπορεί να αποβεί καταλυτική, ενώ η ικανότητα που τον διακρίνει είναι αυτή του εντοπισμού επωφελών ευκαιριών συναλλαγής και της αποκόμισης κέρδους από τη διαμεσολαβητική του λειτουργία.

Εξάλλου, ο επιχειρηματίας μπορεί να επινοήσει, δηλαδή να διαμορφώσει δυνητικές ευκαιρίες ακόμη και σε συνθήκες αμφιβολίας, εξαιτίας της οξυδέρκειας, της δημιουργικότητας, του νεωτερισμού και της ευθυκρισίας που τον χαρακτηρίζουν. Η αβεβαιότητα αποτελεί για τον επιχειρηματία ισχυρή πρόκληση, πηγή έμπνευσης και κίνητρο για αλλαγή.

Άλλα χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν στο προφίλ του επιχειρηματία είναι η ανεξαρτησία, η περιέργεια, η φιλομάθεια, η υπευθυνότητα, η ανάγκη για επίτευξη υψηλών στόχων, η επιμονή και η δέσμευση σε ένα σκοπό, η ικανότητα λήψης απόφασης, η αποτελεσματικότητα, ο αυτοέλεγχος, ο αυτοσεβασμός, οι ηγετικές δεξιότητες, η έντονη ενεργητικότητα, η συναισθηματική σταθερότητα, η επικοινωνιακή δεινότητα και η ικανότητα δικτύωσης.

Σύμφωνα με έρευνες, ο νέος επιχειρηματίας συνήθως είναι άνδρας, ηλικίας περίπου 30 ετών, προέρχεται είτε από οικογένεια με διαζευγμένους γονείς, είτε από επιχειρηματική οικογένεια, έχει σε νεαρή ηλικία δεχθεί επίδραση από υποδείγματα συναφών ρόλων, τους οποίους προσπαθεί να μιμηθεί στην ενήλικη ζωή, ή έχει τύχει ανάλογης εκπαίδευσης, ενώ το γνωστικό του υπόβαθρο ποικίλλει (σε εξειδίκευση και διάρκεια).

Τέλος, τη διάθεση ενός ατόμου να προχωρήσει σε επιχειρηματική δράση, καθώς και τον προσανατολισμό των επιχειρηματικών του επιλογών είναι δυνατόν να ενισχύσουν ή να αναστείλουν παράγοντες που απορρέουν από το ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό και γεωγραφικό περιβάλλον.

Αξιολόγηση Επιχειρηματικών Δεξιοτήτων

Το ακόλουθο ερωτηματολόγιο μπορεί να σας βοηθήσει να αξιολογήσετε το δυναμικό σας ως επιχειρηματία. Μπορείτε να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη περιστατικά από την εκπαιδευτική ή/και την επαγγελματική σας εμπειρία.

Δεν πρόκειται να βαθμολογηθείτε, συνεπώς μπορείτε να είσατε απολύτως ειλικρινείς. Τα αποτελέσματα θα σας εκπλήξουν!

Χρησιμοποιήστε ένα τετράδιο για να σημειώσετε τις απαντήσεις σας και συζητήστε τις με κάποιο πρόσωπο που εμπιστεύεστε ή κάποιον εξειδικευμένο σύμβουλο.

1. Θέτετε μακροπρόθεσμους στόχους (για διάστημα μεγαλύτερο των 6 μηνών) τους οποίους πραγματοποιείτε; Σημειώστε τους σημαντικότερους στόχους που έχετε θέσει και πραγματοποιήσει μέχρι σήμερα.
2. Ολοκληρώνετε κάποια εργασία που σας έχει ανατεθεί χωρίς να χρειαστεί να σας παρακαλέσουν ή να σας «καλοπιάσουν» συγγενείς και φίλοι; Σημειώστε ορισμένες από τις εργασίες που έχετε ολοκληρώσει.
3. Όταν βρίσκεστε σε κάποια ομάδα, θέλετε πάντα να αναλαμβάνετε τα ηνία; Περιγράψτε ορισμένες καταστάσεις κατά τις οποίες πρόσφατα είχατε τον απόλυτο έλεγχο.
4. Τηρείτε οργανωμένα αρχεία από την εκπαιδευτική, την κοινωνική ή την προσωπική σας ζωή; Π.χ. κρατάτε ημερολόγια;
5. Έχετε επιτυχίες ή διακρίσεις σε διάφορους τομείς της ζωής σας - στο σχολείο, στη μουσική, στον αθλητισμό, στην κοινωνική δράση; Σημειώστε τα κύρια επιτεύγματά σας.
6. Έχετε ποτέ σχεδιάσει και υλοποιήσει επιτυχώς κάποιο έργο με δική σας πρωτοβουλία και προσωπικό κόπο; Παρουσιάστε επιγραμματικά το έργο.
7. Σας αρέσει ο ανταγωνισμός; Σημειώστε τομείς της ζωής σας στους οποίους χρειάστηκε να ανταγωνιστείτε άλλους ανθρώπους και αξιολογήστε τις επιδόσεις σας.
8. Λαμβάνετε αποφάσεις με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα, χωρίς να επανέρχεστε σε προηγούμενες αποφάσεις και να ανησυχείτε για αυτές; Σημειώστε σημαντικές αποφάσεις που λάβατε πρόσφατα.
9. Έχετε καλή φυσική κατάσταση και υψηλά επίπεδα ενέργειας; Σημειώστε δραστηριότητες ή γεγονότα που το αποδεικνύουν.
10. Πόση σημασία έχουν τα χρήματα για σας; Εξηγείστε τους λόγους για τους οποίους τα χρήματα έχουν αυτή τη σημασία.

3

Επιχειρηματικό ή επιχειρησιακό σχέδιο

Ο επιχειρηματικός ή επιχειρησιακός σχεδιασμός αφορά όλους τους επιχειρηματίες, δηλαδή τόσο εκείνους που πρόκειται να ιδρύσουν μια επιχείρηση, όσο και ενεργούς επιχειρηματίες. Μέσω του σχεδιασμού και, ειδικά μέσω του επιχειρηματικού (υπό δημιουργία επιχείρηση) ή επιχειρησιακού (υφιστάμενη επιχείρηση) σχεδίου (business plan), διατυπώνεται η πολιτική και το όραμα μιας επιχείρησης, αναλύεται η μεθοδολογία προσέγγισης των στόχων της, περιγράφονται οι υπάρχοντες υλικοί, άυλοι και ανθρωπيني πόροι, παρατίθενται οικονομικά στοιχεία, γίνονται προβλέψεις για το μέλλον και, γενικά, παρακολουθείται η πορεία ανάπτυξής της.

Το επιχειρηματικό ή επιχειρησιακό σχέδιο αφορά σε καθορισμένο διάστημα (συνήθως ένα έτος ή μια τριετία) και μπορεί να αποσκοπεί στην πληροφόρηση μιας ομάδας ενδιαφερομένων, στην αδειοδότηση μιας υπό ίδρυση εταιρείας, στην έγκριση υλοποίησής του, στη δημιουργία και την εφαρμογή ενός εργαλείου διοίκησης, στη συγκέντρωση πόρων, στην προσέλκυση ή την ανανέωση της εμπιστοσύνης πελατών και συνεργατών μιας επιχείρησης. Ως εκ τούτου, οι αποδέκτες του σχεδίου μπορεί να είναι κρατικοί, επαγγελματικοί ή επιστημονικοί οργανισμοί (π.χ. νομαρχίες, επιμελητήρια), στελέχη διοίκησης, υποψήφιοι επενδυτές ή χρηματοδότες, δυνητικοί εταίροι, πελάτες ή η ευρύτερη κοινωνία.

Προκειμένου ένα επιχειρηματικό ή επιχειρησιακό σχέδιο να προσελκύει το ενδιαφέρον των δυνητικών αναγνωστών και να εξυπηρετεί τον σκοπό για τον οποίο έχει εκπονηθεί, προτείνεται να διακρίνεται από ορισμένα γνωρίσματα. Έτσι, χρειάζεται να:

- διέπεται από σαφήνεια, ειλικρίνεια, ρεαλισμό, πειστικότητα, συνέπεια, οργάνωση και επαγγελματισμό
- αποπνέει κοινωνικό ενδιαφέρον, ηθικές αξίες, έμπνευση, δέσμευση και όραμα
- υπόσχεται προσιτή αξία.

Κάθε επιχειρηματικό ή επιχειρησιακό σχέδιο προκύπτει από μεθοδευμένη έρευνα και συνεργασία ανάμεσα σε άτομα της επιχείρησης, πιθανόν με διαφορετικά καθήκοντα ή θέσεις στην ιεραρχία. Περιλαμβάνει τυποποιημένα μέρη, τα οποία είναι δυνατόν να διαφοροποιούνται σε έκταση, να εντάσσονται ή να παραλείπονται, ανάλογα με τον κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας ή τον τύπο της επιχείρησης, τη χρήση για την οποία καταρτίζεται το σχέδιο ή άλλους παράγοντες που κρίνει ο συντάκτης του. Γενικά, ένα επιχειρηματικό ή επιχειρησιακό σχέδιο αντιπροσωπεύει την εκάστοτε επιχείρηση για την οποία εκπονείται και είναι άτοπο να ισχυριστεί κανείς ότι πρέπει να έχει καθορισμένη έκταση ή να φθάνει σε συγκεκριμένο επίπεδο ανάλυσης.

Ενδεικτικά, η δομή ενός επιχειρηματικού ή επιχειρησιακού σχεδίου μπορεί να έχει ως εξής:

3.1. Εξώφυλλο			
3.2. Περιεχόμενα			
3.3. Προκαταρκτικές πληροφορίες			
3.4. Περίληψη			
3.5. Τρέχουσα κατάσταση			
3.6. Εξωτερικό περιβάλλον			
3.7. Στρατηγική και σχέδια			
3.8. Οικονομική ανάλυση			
3.9. Ανάλυση S.W.O.T.			
3.10. Επίλογος			
3.11. Παραρτήματα			

- 3.1. Εξώφυλλο:** Στο εξώφυλλο, όπως και σε κάθε είδους έντυπο, συνήθως υπάρχει κάποιος τίτλος, ο οποίος είναι αντιπροσωπευτικός του περιεχομένου του (π.χ. «Επιχειρηματικό Σχέδιο της Εταιρείας... για τα έτη...»). Επιγραμματικά σημειώνεται ο σκοπός του σχεδίου (π.χ. «Πρόταση για την έγκριση δανείου για την ίδρυση/επέκταση της Εταιρείας...»). Αναφέρεται το όνομα του συντάκτη ή η ομάδα συντακτών και ενσωματώνεται ευκρινώς ο λογότυπος, το σήμα κατατεθέν ή ο διακριτικός τίτλος της επιχείρησης. Στην κεφαλίδα και το υποσέλιδο συνηθίζεται να παρατίθεται κάποιος αριθμός πρωτοκόλλου ή η ημερομηνία έγκρισης ή έκδοσης του εγγράφου.
- 3.2. Περιεχόμενα:** Στον πίνακα περιεχομένων περιλαμβάνονται οι τίτλοι των κύριων ενότητων και υποενότητων, καθώς και κατάλογος πινάκων, διαγραμμάτων, απεικονίσεων, κ.λπ. Στη σελίδα των περιεχομένων συνήθως παρέχονται στοιχεία επικοινωνίας, προκειμένου οι ενδιαφερόμενοι να εντοπίζουν εύκολα κάποιο πρόσωπο αναφοράς σε περίπτωση που χρειάζονται διευκρινίσεις ή επιδιώκουν κάποια συνάντηση. Επίσης, υπάρχει δήλωση πνευματικών δικαιωμάτων (copyright).
- 3.3. Προκαταρκτικές πληροφορίες:** Οι προκαταρκτικές πληροφορίες είναι χρήσιμες, εφόσον το σχέδιο περιέχει ειδική ορόλογια ή συντμήσεις λέξεων, και οι οποίες είναι πιθανόν να δυσχεράνουν την κατανόηση του κειμένου από κάποιον που δεν διαθέτει ειδικές γνώσεις σχετικά με το αντικείμενο. Έτσι, παρέχεται κάποιο γλωσσάριο ή ευρετήριο όρων, επεξηγήσεις ή άλλες διευκρινίσεις σχετικά με συγκεκριμένες λέξεις, οι οποίες (λέξεις), όμως, αναμένεται να χρησιμοποιούνται με συνέπεια σε ολόκληρο το κείμενο που ακολουθεί. Τέτοιου είδους πληροφορίες συχνά εμφανίζονται και με μορφή υποσημειώσεων εντός του σχεδίου, αρκεί η έκτασή τους να είναι περιορισμένη και οπωσδήποτε να μην υπερβαίνει αυτή του κυρίως κειμένου ανά σελίδα.
- 3.4. Περίληψη:** Η περίληψη θεωρείται από πολλούς η σημαντικότερη ενότητα του επιχειρηματικού ή επιχειρησιακού σχεδίου, καθώς αποτελεί μικρογραφία του και αντανάκλα την κεντρική ιδέα του. Η περίληψη είναι η «βιτρίνα» του σχεδίου, ο παράγοντας που θα παρακινήσει ή θα αποτρέψει τον αναγνώστη να προχωρήσει στο εσωτερικό και στις λεπτομέρειες του κειμένου. Στην περίληψη γίνεται σαφής αλλά συνοπτική αναφορά στον σκοπό του σχεδίου, στο προφίλ της επιχείρησης, στην περιοχή εξειδίκευ-

σης και την αγορά-στόχο, στα δυνατά σημεία, τα πλεονεκτήματα και τη συνολική στρατηγική της επιχείρησης, σε βασικά οικονομικά στοιχεία και στην απαιτούμενη χρηματοδότηση ή άλλες προϋποθέσεις υλοποίησης του σχεδίου. Παρόλο που η θέση της περίληψης είναι στην αρχή του σχεδίου, συνήθως συντάσσεται μετά την ολοκλήρωσή του, προκειμένου να μην παραλειφθεί κανένα βασικό σημείο.

- 3.5. Τρέχουσα κατάσταση:** Η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης περιλαμβάνει παράθεση βασικών εταιρικών στοιχείων – εφόσον υπάρχουν (πλήρη επωνυμία, νομική μορφή, κεφάλαιο, διεύθυνση έδρας/γραφείων/ εγκαταστάσεων/παραρτημάτων, ΑΦΜ και άδειες, αριθμό εργαζομένων/ συνεργατών/συμβούλων, κ.λπ.). Αναλύονται η αποστολή, το όραμα και οι αξίες της επιχείρησης (φιλοσοφία, βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιδιώξεις), περιγράφεται η διαδρομή της επιχείρησης (ιστορικό: έναρξη, πορεία, σπουδαιότερες συνεργασίες) και παρουσιάζονται διεξοδικά τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες της επιχείρησης. Τέλος, εξηγείται ο τρόπος οργάνωσης και διοίκησης της επιχείρησης, γι' αυτό παρατίθεται το οργανόγραμμά της (ομάδα διοίκησης, μέλη Δ.Σ., διευθύνσεις, τμήματα, κ.λπ.).
- 3.6. Εξωτερικό περιβάλλον:** Η περιγραφή του εξωτερικού περιβάλλοντος αφορά στο γενικό πλαίσιο εντός του οποίου δραστηριοποιείται η επιχείρηση και από το οποίο δέχεται επιρροές. Οι επιδράσεις είναι δυνατόν να προέρχονται από παγκόσμιες, ευρωπαϊκές, εθνικές, τοπικές, οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές ή τεχνολογικές εξελίξεις. Σημαντικό είναι να εντάσσεται σε αυτή την ενότητα ανάλυση της αγοράς, δηλαδή να επισημαίνονται διάφορες τάσεις, η νομισματική πολιτική, πληροφορίες για το σύστημα φορολόγησης, οι δημόσιες δαπάνες και τα κίνητρα που σχετίζονται με την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, οι φραγμοί εισόδου, καθώς και η ισχύουσα νομοθεσία. Επίσης, είναι αναγκαίο να ορίζονται οι ανταγωνιστές, οι σχετικοί, οι υπάρχοντες ή οι δυνητικοί, το μέγεθος και τα τμήματα της αγοράς που αυτοί κατέχουν, όπως και το εύρος των προϊόντων ή των υπηρεσιών που προσφέρουν (π.χ. αν διαθέτουν πλήρεις σειρές ή μεμονωμένα προϊόντα). Τέλος, αξίζει να δίνεται έμφαση στα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της επιχείρησης, σε όποιον τομέα και αν αυτά εντοπίζονται (π.χ. έρευνα και ανάπτυξη, πνευματική ιδιοκτησία, υποστήριξη πελατών, κόστος και χρόνος παραγωγής ή διανομής, διαδικασίες management ή marketing).
- 3.7. Στρατηγική και σχέδια:** Η στρατηγική της επιχείρησης και η μεθοδολογία προσέγγισης των στόχων που απορρέουν από αυτή αξίζουν ιδιαίτερης προσοχής. Χρειάζεται να αποσαφηνίζεται αν πρόκειται για στρατηγική έντασης αγοράς, διαφοροποίησης ή αμυντική και να διατυπώνεται με απόλυτη ακρίβεια ο σκοπός της, που μπορεί να είναι η διεύθυνση στην αγορά, η ανάπτυξη προϊόντων, ακόμη και η περιστολή, η αποποίηση ή η συγχώνευση της εταιρείας με κάποια άλλη. Ως εκ τούτου, το εκτελεστικό σχέδιο πρέπει να είναι απόλυτα τεκμηριωμένο, να προσδιορίζει ενδιάμεσους στόχους με αντίστοιχα χρονοδιαγράμματα, να περιλαμβάνει τις αρμοδιότητες κάθε διοικητικής μονάδας και να προβλέπει μηχανισμό παρακολούθησης αλλά και αναθεώρησης.
- 3.8. Οικονομική ανάλυση:** Η ανάλυση που συνήθως περιλαμβάνεται σε αυτό το μέρος του σχεδίου αφορά στην ίδια την επιχείρηση και δύναται να εκδιπλωθεί σε τρία επίπεδα. Η επιλογή του βαθμού και του επιπέδου ανάλυσης εναπόκειται στον συντάκτη του σχεδίου. Στο πρώτο επίπεδο ανάλυσης, γίνεται λόγος για τις πωλήσεις (π.χ. κόστος ανάπτυξης/παραγωγής/διακίνησης προϊόντων, τιμή πώλησης, όγκος πωλήσεων), για τις

κεφαλαιουχικές δαπάνες (πάγια στοιχεία, π.χ. εξοπλισμός, εγκαταστάσεις) και για τα λειτουργικά έξοδα (π.χ. αμοιβές, μισθώματα, τηλεπικοινωνίες, αναλώσιμα). Το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης μπορεί να αναφέρεται στον ισολογισμό (ενεργητικό, παθητικό, καθαρή θέση), στα αποτελέσματα χρήσης (καθαρά κέρδη ή ζημίες συγκεκριμένης περιόδου) και στις ταμειακές εισροές και εκροές (οικονομικές ροές σε πραγματικούς χρόνους). Τέλος, στο τρίτο επίπεδο ανάλυσης εμφανίζονται οι προβλέψεις και κάποιος προϋπολογισμός, δηλαδή εκτιμήσεις βάσει δεδομένων του παρόντος και στόχων για το μέλλον.

3.9. Ανάλυση S.W.O.T.: Η ανάλυση S.W.O.T. αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα ενός επιχειρηματικού ή επιχειρησιακού σχεδίου, καθώς αντικατοπτρίζει την αντίληψη των στελεχών μιας επιχείρησης για τη θέση της στο πεδίο του ανταγωνισμού και προτείνει ευέλικτα, εναλλακτικά σενάρια δράσης ανάλογα με τις περιρρέουσες συνθήκες. Συγκεκριμένα, η ανάλυση S.W.O.T. περιλαμβάνει την απογραφή, την αποτίμηση και τη σύνθεση των ισχυρών (strength) και των αδύναμων (weakness) σημείων μιας επιχείρησης, αλλά και των ευκαιριών (opportunity) και των απειλών (threat) που αναφύονται στο εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον της. Κάθε πεδίο ανάλυσης πρέπει να παρουσιάζεται με σαφήνεια και ρεαλισμό. Στα δυνατά σημεία μιας επιχείρησης μπορεί να συγκαταλέγονται το κόστος παραγωγής, διακρίσεις στον εν λόγω κλάδο ή η στελέχωση της. Ως αδύναμα σημεία μπορεί να χαρακτηρίζονται η απειρία, τα επίπεδα παραγωγικότητας ή η τοποθεσία της. Ως ευκαιρίες μπορεί να αντιμετωπίζονται κάποια κίνητρα που προσφέρονται από την πολιτεία, το άνοιγμα νέων αγορών ή η χρεωκοπία ανταγωνιστών. Τέλος, ως απειλές μπορεί να θεωρούνται η οικονομική συγκυρία, η εισαγωγή ομοειδών προϊόντων χαμηλού κόστους, κ.ά.

3.10. Επίλογος: Μέσω του επιλόγου συντίθενται τα βασικά σημεία του σχεδίου, παρατίθενται οι κύριες διαπιστώσεις και υπενθυμίζεται ο σκοπός για τον οποίο συντάχθηκε το σχέδιο. Ο επίλογος πρέπει να συμπίπτει στις βασικές γραμμές του με την περίληψη.

3.11. Παραρτήματα: Τα παραρτήματα αποτελούν συνήθως επικουρικό υλικό, το οποίο εμπλουτίζει, συμπληρώνει, τεκμηριώνει ή παρουσιάζει με πιο παραστατικό τρόπο το κύριο κείμενο. Σε μορφή παραρτημάτων μπορεί να διατίθενται σχεδιαγράμματα, χάρτες, μακέτες, προωθητικό υλικό (π.χ. φυλλάδια, αφίσες, οπτικοακουστικό διαφημιστικό υλικό), αναφορές από τον Τύπο, συστατικές επιστολές και εκθέσεις εμπειρογνομόνων, πιστοποιητικά και βραβεία, βιογραφικά σημειώματα ανωτάτων στελεχών, κ.λπ.

4

Μορφές επιχειρήσεων

Μια από τις αρχικές κρίσιμες αποφάσεις που χρειάζεται να λάβει ο επίδοξος επιχειρηματίας αφορά στην επιλογή του κατάλληλου εταιρικού σχήματος, δηλαδή της νομικής μορφής της επιχείρησής του. Πολύ νωρίς πρέπει να αποφασίσει αν πρόκειται να στηριχθεί αποκλειστικά στις δικές του δυνάμεις, οπότε να συστήσει ατομική επιχείρηση, ή να συνεργαστεί με ένα ή περισσότερα πρόσωπα, ώστε να ιδρύσει εταιρεία.

Κάθε τύπος επιχείρησης έχει ειδικά χαρακτηριστικά, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, ενώ εξυπηρετεί διαφορετικές ανάγκες και στόχους. Πιο συγκεκριμένα:

α) Ατομική Επιχείρηση: Στις ατομικές επιχειρήσεις, ιδρυτής, ιδιοκτήτης και διαχειριστής ταυτίζονται. Η επιχειρηματική δραστηριότητα ασκείται από ένα άτομο, το οποίο έχει τη συνολική ευθύνη για τις αποφάσεις. Η μορφή αυτή είναι πολύ διαδεδομένη σε μικρές και μεσαίες αγροτικές, βιοτεχνικές και εμπορικές επιχειρήσεις, όπου η προσωπική συμμετοχή και εποπτεία είναι πολύ σημαντικές. Κύριο πλεονέκτημά της είναι η αυτονομία και η ευελιξία στις επιχειρηματικές αποφάσεις, ενώ το βασικό μειονέκτημα είναι η απεριόριστη ευθύνη του ιδιοκτήτη (οι υποχρεώσεις της επιχείρησης επεκτείνονται και στα προσωπικά περιουσιακά στοιχεία του).

Προκειμένου να δημιουργηθεί μια ατομική επιχείρηση χρειάζεται ο επιχειρηματίας:

- Να ορίσει τον χώρο όπου θα λειτουργήσει η έδρα της επιχείρησης.
- Να ασφαλισθεί στο ασφαλιστικό ταμείο που υπάγεται.
- Να εξασφαλίσει από το οικείο επιμελητήριο βεβαίωση για το δικαίωμα χρήσης της επωνυμίας και του διακριτικού τίτλου.
- Να εγγράψει την επιχείρηση στο οικείο επιμελητήριο.
- Να λάβει από την αρμόδια Δ.Ο.Υ. βεβαίωση έναρξης δραστηριότητας.
- Να θεωρήσει βιβλία και στοιχεία του Κ.Β.Σ. στην αρμόδια Δ.Ο.Υ.
- Να εκδώσει άδεια λειτουργίας, εφόσον προβλέπεται για το συγκεκριμένο επιτηδευμα.

β) Εταιρεία: Εταιρεία προκύπτει όταν δύο ή περισσότερα πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, αναλαμβάνουν με σύμβαση αμοιβαία υποχρέωση να επιδιώξουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό. Οι εταιρείες χαρακτηρίζονται από εμπορικότητα και αποτελούν νομικές προσωπικότητες, δηλαδή:

- Υποχρεούνται σε τήρηση εμπορικών βιβλίων.
- Μπορούν να κηρύσσονται σε πτώχευση.
- Έχουν ικανότητα δικαίου (είναι φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων).
- Έχουν επωνυμία, έδρα, ιθαγένεια και περιουσία.

Οι πιο συνηθισμένες μορφές εταιρειών είναι:

β1) Ομόρρυθμη Εταιρεία (Ο.Ε.): Η ομόρρυθμη εταιρεία είναι προσωπική εταιρεία, της οποίας όλα τα μέλη ευθύνονται απεριόριστα με όλη τους την περιουσία και εξ ολοκλήρου (αλληλέγγυα) για τις εταιρικές δραστηριότητες και υποχρεώσεις. Είναι εμπορική, έχει νομική προσωπικότητα, επωνυμία και εταιρική περιουσία, ενώ η ευθύνη των εταίρων για τα εταιρικά χρέη είναι απεριόριστη, δηλαδή ευθύνονται όλοι όχι μόνο μέσω των εισφορών τους, αλλά και μέσω των ατομικών τους περιουσιών.

Αποτελεί απλή μορφή εταιρείας, συστήνεται εύκολα και έχει χαμηλό συντελεστή φορολόγησης. Από την άλλη πλευρά, η διάλυσή της μπορεί να επέλθει λόγω διαφωνιών και αντιπαραθέσεων μεταξύ των εταίρων.

Για την ίδρυση ομόρρυθμης εταιρείας πρέπει να συμπράξουν δύο τουλάχιστον μέρη, τα οποία, κατά την έκφραση του νόμου, υποχρεούνται αμοιβαίως στην επιδίωξη κοινού σκοπού. Τα ιδρυτικά μέλη της ομόρρυθμης εταιρείας μπορεί να είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Τα φυσικά πρόσωπα πρέπει να έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους. Συμμετοχή ανηλίκου στην ίδρυση προσωπικής εταιρείας επιτρέπεται μόνο κατόπιν δικαστικής άδειας.

Για τη σύσταση ομόρρυθμης εταιρείας απαιτούνται:

- Προέγκριση επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Σύνταξη ιδιωτικού συμφωνητικού – καταστατικού,
- Έλεγχος επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Καταβολή φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίου (Φ.Σ.Κ.) στην αρμόδια Δ.Ο.Υ.,
- Θεώρηση ιδιωτικού συμφωνητικού – καταστατικού στο Ταμείο Νομικών και στο Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων,
- Δημοσίευση στο Πρωτοδικείο έδρας,
- Έναρξη εργασιών (Δ.Ο.Υ. έδρας).

β2) Ετερόρρυθμη Εταιρεία (Ε.Ε.): Αυτός ο τύπος εταιρείας προτιμάται όταν μεταξύ των εταίρων περιλαμβάνονται πρόσωπα που δεν επιθυμούν να ευθύνονται αλληλέγγυα και απεριόριστα, δηλαδή με ολόκληρη την προσωπική τους περιουσία. Τα μέλη της ετερόρρυθμης εταιρείας ευθύνονται για τις δραστηριότητες και τα χρέη μόνο μέχρι του ποσού της εισφοράς τους. Η ετερόρρυθμη εταιρεία έχει εμπορική επωνυμία. Ένας ή περισσότεροι εταίροι (ετερόρρυθμοι) έχουν περιορισμένη ευθύνη και συμβάλλουν με χρήματα ή καθετί που έχει περιουσιακή αξία, κάτι που αποτυπώνεται και στο καταστατικό. Ένας ή περισσότεροι εταίροι (ομόρρυθμοι) έχουν απεριόριστη και εξ ολοκλήρου ευθύνη και μπορούν να χαρακτηριστούν ως απλοί χρηματοδότες.

Για την ίδρυση ετερόρρυθμης εταιρείας απαιτούνται:

- Προέγκριση επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Σύνταξη ιδιωτικού συμφωνητικού – καταστατικού,
- Έλεγχος επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Καταβολή φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίου (Φ.Σ.Κ.) στην αρμόδια Δ.Ο.Υ.,
- Θεώρηση ιδιωτικού συμφωνητικού – καταστατικού στο Ταμείο Νομικών και στο
- Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων,
- Δημοσίευση στο Πρωτοδικείο έδρας,
- Έναρξη εργασιών (Δ.Ο.Υ. έδρας).

β3) Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.): Η εταιρεία περιορισμένης ευθύνης επιλέγεται όταν κανένας εταίρος δεν επιθυμεί να διακινδυνεύσει την προσωπική του περιουσία. Πρόκειται για εταιρεία κεφαλαιουχικού τύπου και το κεφάλαιό της διαιρείται σε «μερίδια συμμετοχής ή εταιρικά μερίδια». Οι εταίροι έχουν περιορισμένη ευθύνη και οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία (από τους εταίρους που εκπροσωπούν πλέον του μισού του συνολικού εταιρικού κεφαλαίου). Υπάρχουν συγκεκριμένοι όροι δημοσιότητας τόσο κατά την ίδρυσή της, όσο και καθόλη τη διάρκεια ζωής της.

Για τη δημιουργία εταιρείας περιορισμένης ευθύνης απαιτούνται:

- Προέγκριση επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Καταβολή γραμματίου προείσπραξης στον Δικηγορικό Σύλλογο, για τον συμπράττοντα δικηγόρο που θα παρίσταται κατά την υπογραφή του καταστατικού,
- Υπογραφή του καταστατικού συστάσεως της Ε.Π.Ε. ενώπιον συμβολαιογράφου,
- Έλεγχος επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Καταβολή φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίου (Φ.Σ.Κ.) στην αρμόδια Δ.Ο.Υ.,
- Θεώρηση ιδιωτικού συμφωνητικού – καταστατικού στο Ταμείο Νομικών και στο Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων,
- Απόφαση από το Πρωτοδικείο έδρας,
- Δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως,
- Εγγραφή στο οικείο επιμελητήριο,
- Έναρξη εργασιών (Δ.Ο.Υ. έδρας).

β4) Ανώνυμη Εταιρεία (Α.Ε.): Η ανώνυμη εταιρεία είναι εμπορική κεφαλαιουχική εταιρεία, της οποίας το κεφάλαιο διαιρείται σε ισότιμα και μεταβιβάσιμα μερίδια (μετοχές). Αυτό σημαίνει ότι η μεταβίβαση της εταιρικής ιδιότητας είναι καταρχήν ελεύθερη και οποιαδήποτε μεταβολή στο πρόσωπο των εταίρων (πτώχευση, απαγόρευση, θάνατος) δεν επηρεάζει την εταιρεία. Οι μετοχές διακρίνονται: ως προς το περιεχόμενο σε κοινές και προνομιούχες (με ή χωρίς ψήφο) και ως προς τον τρόπο μεταβίβασης σε ανώνυμες και ονομαστικές (μη εισηγμένες και εισηγμένες στο χρηματιστήριο).

Όλοι οι εταίροι (μέτοχοι) ευθύνονται μέχρι του ποσού της εισφοράς τους. Η Α.Ε. απαιτεί σχετικά μεγάλο κεφάλαιο για την ίδρυσή της, οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία και υπάρχουν συγκεκριμένοι όροι δημοσιότητας τόσο κατά την ίδρυσή της, όσο και καθόλη τη διάρκεια ζωής της (συνήθως 50 έτη).

Για τη σύσταση ανώνυμης εταιρείας απαιτούνται:

- Προέγκριση επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Καταβολή γραμματίου προείσπραξης στον Δικηγορικό Σύλλογο, για τον συμπράττοντα δικηγόρο που θα παρίσταται κατά την υπογραφή του καταστατικού,
- Υπογραφή του καταστατικού συστάσεως της Α.Ε. ενώπιον συμβολαιογράφου,
- Έλεγχος επωνυμίας από το οικείο επιμελητήριο,
- Καταβολή φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίου (Φ.Σ.Κ.) στην αρμόδια Δ.Ο.Υ.,
- Πληρωμή παραβόλου υπέρ Δημοσίου και ΤΑΠΕΤ σε οποιαδήποτε Δ.Ο.Υ.,
- Καταβολή στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ποσού ύψους 1/1000 επί του μετοχικού κεφαλαίου υπέρ της Επιτροπής Ανταγωνισμού,
- Έγκριση σύστασης καταστατικού από την οικεία Νομαρχία ή τη Γ.Γ. Εμπορίου (ανάλογα με το είδος επιχειρηματικής δραστηριότητας),
- Δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως,
- Εγγραφή στο οικείο επιμελητήριο,
- Έναρξη εργασιών (Δ.Ο.Υ. έδρας).

5

Πηγές χρηματοδότησης και ενίσχυσης επιχειρήσεων

Υπάρχουν πολλοί σύγχρονοι τρόποι χρηματοδότησης και ενίσχυσης των επιχειρήσεων. Από αυτούς, παρουσιάζονται:

α) ο τραπεζικός δανεισμός
β) η χρηματοδοτική μίσθωση (leasing)
γ) τα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capitals)
δ) οι θερμοκοιτίδες (incubators)
ε) οι επιχειρηματικοί άγγελοι (business angels)
στ) οι τεχνοβλαστοί (spin-offs)
ζ) τα δίκτυα ή οι συσπειρώσεις επιχειρήσεων (clusters)

α) Τραπεζικός δανεισμός: Οι τράπεζες προσφέρουν προς τις επιχειρήσεις δύο μεγάλες κατηγορίες δανείων: κεφαλαίου κίνησης και μακροπρόθεσμα. Τα δάνεια κεφαλαίου κίνησης είναι είτε μικρής διάρκειας, είτε ανοιχτοί λογαριασμοί και αποσκοπούν στη βελτίωση της ρευστότητας της επιχείρησης. Τα μακροπρόθεσμα δάνεια περιλαμβάνουν τα δάνεια εγκατάστασης (επαγγελματικής στέγης), που καλύπτουν την ανάγκη απόκτησης επαγγελματικής στέγης για την επιχείρηση, και τα δάνεια επαγγελματικού εξοπλισμού, τα οποία καλύπτουν τις ανάγκες εξοπλισμού (μηχανήματα, μέσα μεταφοράς, κ.λπ.). Το επιτόκιο αποπληρωμής του μακροπρόθεσμου δανείου είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, χαμηλότερο από το αντίστοιχο επιτόκιο αποπληρωμής του δανείου κεφαλαίου κίνησης. Παρά ταύτα, πρέπει να τονιστεί ότι αυτή η πληροφορία είναι ενδεικτική και ότι ο ενδιαφερόμενος δανειολήπτης θα πρέπει να εξετάσει τις δυνατότητες χρηματοδότησης του δανείου του με κυμαινόμενο ή σταθερό επιτόκιο ανάλογα με την προβλεπόμενη εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών και, ιδιαίτερα, του πληθωρισμού και των επιτοκίων στη χώρα του πιστωτικού ιδρύματος από το οποίο λαμβάνει το δάνειο.

Αξίζει ίσως να σημειωθεί ότι η διαδικασία του τραπεζικού δανεισμού έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά: α1) Οι τράπεζες, μολονότι έχουν εκσυγχρονισθεί σε σημαντικό βαθμό τα τελευταία χρόνια, παραμένουν προσκολλημένες στη λογική των εμπράγματων ασφαλειών, δηλαδή παρέχουν δανεισμό μόνο σε όσους κατέχουν κάποιο περιουσιακό στοιχείο, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί ως εγγύηση για την αποπληρωμή ολόκληρου ή μέρος του δανείου, σε περίπτωση που ο δανειολήπτης δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του. Επειδή αυτή η διαδικασία δεν αποδίδει πλέον τα προσδοκώμενα αποτελέσματα κερδοφορίας για τις τράπεζες (κυρίως εξαιτίας των χρονοβόρων και δαπανηρών διαδικασιών δημοπράτησης των κατασχεμένων), αυτές αρχίζουν πλέον να δίνουν αυξανόμενη βαρύτητα στο επιχειρηματικό σχέδιο της προτεινόμενης προς χρηματοδότηση επιχειρηματικής προσπάθειας και λιγότερο στις υπάρχουσες εγγυήσεις. α2) Οι τράπεζες δεν δανείζουν σε όλους τους πελάτες τους με το ίδιο επιτόκιο, αλλά ανάλογα με την πιστοληπτική ικανότητα του δανειοδοτούμενου. Έτσι, το επιτόκιο που πληρώνουν δύο διαφορετικές επιχειρήσεις για δάνειο με τα ίδια ακριβώς χαρακτηριστικά μπορεί να διαφοροποιείται μέχρι και τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες (4% - το μεγαλύτερο επιτρεπτό περιθώριο από τον

νόμο), ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και την προηγούμενη συνεργασία τους με την τράπεζα. Το επικίνδυνο σημείο είναι ότι το υψηλότερο επιτόκιο επιβάλλεται στις πιο επισφαλείς να μην αποπληρώσουν το δάνειο επιχειρήσεις, πράγμα που δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την οικονομική τους λειτουργία και μειώνει περαιτέρω την πιθανότητά τους να αποπληρώσουν το δάνειο.

Μια σημαντική εξέλιξη στον χώρο της δανειακής χρηματοδότησης μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων αποτελεί η δημιουργία του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ). Το ΤΕΜΠΜΕ παρέχει εξασφαλίσεις (εγγύηση) για ένα σημαντικό ποσοστό των δανείων που χορηγούν οι τράπεζες στη συγκεκριμένη κατηγορία πελατών (μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις), δίνοντας με αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα σε μικροεπιχειρηματίες να χρηματοδοτήσουν τα επενδυτικά τους σχέδια με μεγαλύτερο δάνειο από αυτό που θα μπορούσαν να λάβουν μόνο βάσει της πιστοληπτικής τους ικανότητας. Κύρια αρχή λειτουργίας του ΤΕΜΠΜΕ είναι η κατανομή των κινδύνων μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα (επιχειρήσεις, πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα και ΤΕΜΠΜΕ). Με βάση την αρχή αυτή, το ΤΕΜΠΜΕ εστιάζεται στην ενθάρρυνση όλων των κοινωνικοοικονομικών ομάδων προς την ανάπτυξη του επιχειρείν, με περιορισμό των κοινωνικών συνεπειών στην περίπτωση μιας επιχειρηματικής αποτυχίας, αλλά και στην κάλυψη των κενών της χρηματοοικονομικής αγοράς και ικανοποίηση των αναγκών των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων με χαμηλό κόστος (με στόχο τον περιορισμό της τοκογλυφίας και της παραοικονομίας εις βάρος τους).

β) Χρηματοδοτική μίσθωση (leasing): Η χρηματοδοτική μίσθωση (leasing) είναι μια νομική σύμβαση μεταξύ συνήθως δύο μερών, βάσει της οποίας ο ιδιοκτήτης ενός περιουσιακού στοιχείου (ο εκμισθωτής, η εταιρεία leasing) παραχωρεί σε κάποιον το αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης του περιουσιακού αυτού στοιχείου, για μια προσυμφωνημένη συνήθως περίοδο, έναντι προσυμφωνημένων περιοδικών πληρωμών (μισθώματα). Η έγκριση μιας σύμβασης leasing εναπόκειται στα κριτήρια που θέτει η εταιρεία leasing για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του πελάτη – μισθωτή. Με τη λήξη του χρόνου της μίσθωσης, ο μισθωτής μπορεί να επιστρέψει το περιουσιακό στοιχείο, να ανανεώσει τη μίσθωση με μίσθωμα αισθητά χαμηλότερο από το ισχύον ή να εξαγοράσει το μισθωμένο περιουσιακό στοιχείο σε προκαθορισμένη συμβολική τιμή.

Οι κυριότερες κατηγορίες μισθώσεων είναι η λειτουργική μίσθωση, η χρηματοδοτική μίσθωση, η πώληση και επαναμίσθωση, η συμμετοχική ή μοχλευμένη μίσθωση, η μίσθωση Vendor και η χρηματοδοτική μίσθωση με υπομίσθωση.

Τα περιουσιακά στοιχεία που είναι δυνατόν να διατίθενται προς μίσθωση είναι κινητός εξοπλισμός (μηχανήματα κάθε είδους, μέσα μεταφοράς, αεροπλάνα ή ελικόπτερα, ηλεκτρονικός εξοπλισμός, μηχανήματα τεχνικών έργων, ιατρικά μηχανήματα και εξοπλισμός) ή επαγγελματική στέγη (γραφεία, καταστήματα, βιομηχανικά και βιοτεχνικά κτίρια, εμπορικά και εκθεσιακά κέντρα, αποθήκες και άλλα αποπερατωμένα ακίνητα). Με αυτόν τον τρόπο, οι επιχειρηματίες αποκτούν τα μέσα για την άσκηση της δραστηριότητάς τους και συγχρόνως εκμεταλλεύονται όλα τα φορολογικά και λοιπά πλεονεκτήματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης, χωρίς να δεσμεύουν σημαντικά ίδια κεφάλαια.

γ) Κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capitals): Τα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών συνιστούν έναν τρόπο χρηματοδότησης της ίδρυσης, της ανάπτυξης

ξης ή της εξαγοράς μιας εταιρείας, βάσει του οποίου ο επενδυτής αποκτά τμήμα του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας ως αντάλλαγμα για την παροχή χρηματοδότησης. Η κεφαλαιακή ενίσχυση μιας εταιρείας είναι δυνατή τόσο σε αρχικό στάδιο (σποράς ή εκκίνησης), όσο και σε μεταγενέστερο (ανάπτυξης ή εξαγοράς). Οι αποδόσεις στις οποίες αποβλέπουν οι εταιρείες venture capital είναι ανάλογες του επιχειρηματικού κινδύνου που αναλαμβάνουν. Επιπλέον, το venture capital χρησιμοποιείται συχνά και στην περίπτωση μεταβίβασης της εταιρικής ιδιοκτησίας είτε σε μετόχους μειοψηφίας, είτε σε ομάδες στελεχών των εταιρειών (management buy-outs), προσφέροντας την απαιτούμενη χρηματοδότηση για την επίτευξη των επιχειρηματικών τους στόχων.

Η χρηματοδότηση μέσω venture capital προσφέρει συγκεκριμένα πλεονεκτήματα, ιδίως σε νέες επιχειρήσεις, καθώς αποτελεί μεσομακροπρόθεσμη μορφή χρηματοδότησης και δημιουργεί μια ισχυρή κεφαλαιακή βάση για τη μελλοντική ανάπτυξη της επιχείρησης. Παράλληλα, οι εταιρείες venture capital έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις μελλοντικές ανάγκες χρηματοδότησης και σε συνεργασία με άλλους επενδυτές για την περαιτέρω ανάπτυξη. Επίσης, οι εταιρείες επιχειρηματικών κεφαλαίων γίνονται ουσιαστικά συνέταιροι στη χρηματοδοτούμενη επιχείρηση, ενώ παρέχουν και συμβουλές σε θέματα στρατηγικής, οργάνωσης, χρηματοοικονομικής διοίκησης, αλλά και σε πιο εξειδικευμένα θέματα, όπως εισαγωγή στο χρηματιστήριο ή συγχωνεύσεις των επιχειρήσεων, με βάση την εμπειρία που διαθέτουν από ομοειδείς επιχειρήσεις.

Συν τοις άλλοις, οι εταιρείες επιχειρηματικών κεφαλαίων έχουν εκτεταμένα δίκτυα επαφών σε διάφορους κλάδους, γεγονός ιδιαίτερα χρήσιμο για μια επιχείρηση σε θέματα προσέλκυσης πελατών, πρόσληψης στελεχών, καθώς και αναζήτησης στρατηγικών συμμάχων και επενδυτών. Τέλος, η συμμετοχή μιας εταιρείας επιχειρηματικών κεφαλαίων προσδίδει κύρος σε μια επιχείρηση και διευκολύνει την πρόσβαση σε παραδοσιακές μορφές χρηματοδότησης.

Κάθε εταιρεία VC έχει τα δικά της κριτήρια επένδυσης, βάσει των οποίων καθορίζει τη συμπεριφορά της προς τους επιχειρηματίες. Αυτά μπορεί να είναι: γ1) Χρηματοδότηση σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης μιας επιχείρησης, γ2) Χρηματοδότηση συγκεκριμένων κλάδων, γ3) Χρηματοδότηση με συγκεκριμένα ποσά επένδυσης, γ4) Χρηματοδότηση επιχειρήσεων σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, γ5) Χρησιμοποίηση συγκεκριμένου τύπου χρηματοδότησης, γ6) Διαφορετικές προσδοκίες απόδοσης ή ρευστοποίησης, γ7) Ενεργός συμμετοχή στη διοίκηση της εταιρείας ή όχι.

Ο επιχειρηματίας πρέπει να γνωρίζει τη στρατηγική της εταιρείας VC, προκειμένου να μπορέσει να επιλέξει αυτή με την οποία μπορεί να συνεργαστεί πιο αποτελεσματικά.

δ) Θερμοκοιτίδες (incubators): Η θερμοκοιτίδα ή θερμοκοιτίδα επιχειρήσεων είναι ένα εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης, σχεδιασμένο για να επιταχύνει την ανάπτυξη και την επιτυχία εκκολαπτόμενων και νεοϊδρυθεισών επιχειρήσεων, παρέχοντας στους επιχειρηματίες πρόσβαση σε πόρους και σε μια σειρά από υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Με άλλα λόγια, θερμοκοιτίδα αποτελεί μια εταιρεία, η οποία παρέχει σε νεοϊδρυόμενες και με προοπτικές γρήγορης ανάπτυξης επιχειρήσεις χρηματοδότηση (σε έκταση μικρότερη από την αντίστοιχη των VC), χώρους και εξοπλισμό (π.χ. κτιριακές εγκαταστάσεις, έπιπλα, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τηλεφωνικές συσκευές, πρόσβαση στο internet, κ.ά.), υπηρεσίες γραμματειακής υποστήριξης, συμβουλευτικές υπηρεσίες και υποστή-

ριξη (π.χ. σε θέματα φοροτεχνικά, νομικά, τεχνολογικά, αναζήτησης προσωπικού, κ.ά.), αλλά και δίκτυο επαφών (πελάτες και προμηθευτές).

Σε αντάλλαγμα, ο incubator παίρνει ένα ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου της επιχείρησης ή, σε μια πιο ατελή μορφή θερμοκοιτίδας (που συναντάται στη χώρα μας), απλώς κάποιο ενοίκιο από τη νέα επιχείρηση. Γενικά, η αποστολή του incubator είναι να ενισχύσει τη νέα επιχείρηση, ώστε αυτή να προχωρήσει στην αναζήτηση VC και να πετύχει την πρώτη μεγάλη επένδυση, που θα της επιτρέψει να αναπτυχθεί και να επιβληθεί στην αγορά. Σε αυτό το χρονικό σημείο, ο incubator εξαργυρώνει την συμμετοχή του και αποκομίζει κέρδη από την επένδυσή του.

ε) Επιχειρηματικοί άγγελοι (business angels): Επιχειρηματικοί άγγελοι χαρακτηρίζονται οι ιδιώτες επενδυτές (ένας ή και περισσότεροι του ενός ανά επένδυση), οι οποίοι αποφασίζουν να επενδύσουν απευθείας σε νέες και αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις που δεν έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε οργανωμένες αγορές κεφαλαίου (μία εκ των οποίων είναι η χρηματιστηριακή αγορά).

Οι επιχειρηματικοί άγγελοι ή ανεπίσημοι επενδυτές κατά κύριο λόγο τοποθετούν κεφάλαια με αντάλλαγμα τη συμμετοχή τους στο μετοχικό κεφάλαιο της επιχείρησης, αλλά μπορούν να παρέχουν και οποιαδήποτε άλλη μορφή μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης. Κι αυτό γιατί, προκειμένου να αποδώσει καρπούς η επένδυση που έχουν πραγματοποιήσει σε μια επιχείρηση, συνήθως την υποστηρίζουν και σε συμβουλευτική βάση, μέσω της επιχειρηματικής εμπειρίας που διαθέτουν, της επαφής τους με το γνωστικό αντικείμενο της επιχείρησης και του δικτύου επαφών τους.

Όταν η επιχείρηση αναπτυχθεί αρκετά (συνήθως μετά από 1 έως 2 χρόνια), ο ανεπίσημος επενδυτής αποχωρεί, εξαργυρώνοντας τη συμμετοχή του με την πώληση του μεριδίου του σε άλλον επενδυτή (ιδιώτη ή εταιρεία) ή στην ίδια την επιχείρηση.

Στην Ελλάδα, αυτός ο τρόπος χρηματοδότησης δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος και συνήθως περιορίζεται σε οικονομικά εύρωστους συγγενείς, οι οποίοι χρηματοδοτούν ένα νεότερο μέλος της οικογένειας, προκειμένου αυτό να ξεκινήσει την επιχειρηματική του δραστηριότητα. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας και των εξελίξεων στην ελληνική οικονομία (ραγδαία πτώση των επιτοκίων και των αποδόσεων όλων των μορφών επενδύσεων π.χ. των αμοιβαίων κεφαλαίων και του χρηματιστηρίου), παρατηρείται μια κινητικότητα στον χώρο αυτό, αλλά σε μη θεσμοθετημένο επίπεδο.

στ) Τεχνοβλαστοί (spin-offs): Οι τεχνοβλαστοί είναι νέες επιχειρήσεις, που έχουν ως αντικείμενο την εκμετάλλευση της γνώσης που παράγεται σε ερευνητικά εργαστήρια, από άτομα υψηλής επιστημονικής και τεχνικής κατάρτισης ή/και από ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς οργανισμούς, με τη συνδρομή ιδιωτικών κεφαλαίων και χρηματοδοτικών οργανισμών.

Με την ίδρυση τεχνοβλαστών επιδιώκεται η εμπορική αξιοποίηση υπαρχόντων ερευνητικών αποτελεσμάτων, η εντατικοποίηση της έρευνας και των παρεμφερών δραστηριοτήτων (μεταφορά τεχνολογίας, διάδοση, ενημέρωση, κ.λπ.) στο εσωτερικό των επιχειρήσεων ή στη διεπιφάνεια των επιχειρήσεων - δημόσιων ερευνητικών φορέων, η επέκταση των συνεργασιών με επιχειρηματικούς και ερευνητικούς οργανισμούς στο εξωτερικό και η ένταξη σε διεθνή μόνιμα ή ειδικά δίκτυα συνεργασίας, η υποστήριξη του πα-

ραγωγικού τομέα από τους δημόσιους ερευνητικούς και τεχνολογικούς φορείς μέσω της παροχής υπηρεσιών και τεχνολογίας, καθώς και η χρηματοδότηση συνεργασιών μεταξύ παραγωγικών και ερευνητικών φορέων, με στόχο την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Οι δικαιούχοι χρηματοδότησης για την ίδρυση τεχνοβλαστού είναι α) φυσικά και νομικά πρόσωπα που διαθέτουν τεχνογνωσία για παραγωγή νέων προϊόντων ή/και παροχή υπηρεσιών έντασης γνώσης, β) φορείς παραγωγής γνώσης, γ) επιχειρήσεις που έχουν ιδρύσει οι ανωτέρω με ή χωρίς τη συνδρομή τρίτων, δ) εταιρείες επιστημονικών και τεχνολογικών πάρκων, ε) εταιρείες συμμετοχών επιχειρηματικού κεφαλαίου και άλλοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.

ζ) Δίκτυα ή συσπειρώσεις επιχειρήσεων (clusters): Τα δίκτυα ή οι συσπειρώσεις επιχειρήσεων αποτελούν γεωγραφικές συγκεντρώσεις επιχειρήσεων και άλλων οργανισμών από συγκεκριμένους κλάδους, συνδεδεμένων σε αλυσίδα προστιθέμενης αξίας. Τα clusters περιλαμβάνουν δεσμούς με προμηθευτές (υλικών, εξοπλισμού, υπηρεσιών και ειδικών υποδομών), δίκτυα διανομής και πελάτες, κατασκευαστές συμπληρωματικών προϊόντων και κυβερνητικούς και λοιπούς οργανισμούς (π.χ. πανεπιστήμια, ιδρύματα, εκπαιδευτικά κέντρα, εμπορικές ενώσεις, οργανισμούς τυποποίησης). Μπορεί να έχουν οριζόντια και (κατά προτίμηση) κάθετη διακλάδωση, με επιθυμητές διακλαδικές συνδέσεις, όπου οι επιχειρήσεις συνεργάζονται και ανταγωνίζονται σε διεθνείς αγορές. Η συνύπαρξή τους αποτελεί την κρίσιμη εκείνη μάζα που δημιουργεί συνέργιες και εξωτερικές οικονομίες, γι' αυτό, εκτός από το ιδιωτικό όφελος των δικτυωμένων επιχειρήσεων, προκύπτει και κοινωνικό όφελος.

Οι επιχειρήσεις θεωρούν την γεινίαση με προμηθευτές, πελάτες, υπηρεσίες και ανταγωνιστές ως σημαντικό πλεονέκτημα. Η γεινίαση τούς επιτρέπει ευκολότερες και φθηνότερες δοσοληψίες, ταχεία και αποδοτική επίλυση προβλημάτων, ενώ τους παρέχει και τη δυνατότητα να ενημερώνονται έγκαιρα και πιο άμεσα για νέες και καινοτομικές τεχνολογίες και πρακτικές.

Στα clusters υπάρχουν τέσσερις τύποι συνεργασίας επιχειρήσεων: ζ1) Non-Business Oriented Networks (επιχειρήσεις που συναντώνται σε τακτά χρονικά διαστήματα μέσα σε ένα υφιστάμενο οργανισμό, όπως επιμελητήριο ή επαγγελματική ένωση, ή μέσα σε έναν φορέα που έχει ιδρυθεί γι' αυτόν τον σκοπό, με στόχο την ανταλλαγή ιδεών, πληροφοριών και τεχνογνωσίας, καθώς και τη διατύπωση αιτημάτων προς δημόσιους οργανισμούς, για θέματα όπως εκπαίδευση, τεχνική βοήθεια, υποδομές κ.λπ.), ζ2) Business Clubs (ομοειδείς κυρίως επιχειρήσεις που έχουν αποφασίσει την από κοινού υλοποίηση κάποιας δραστηριότητας, χωρίς να φιλοδοξούν υποχρεωτικά να ενώσουν όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου στο τοπικό δίκτυο), ζ3) Project Clusters (επιχειρήσεις που έχουν αποφασίσει τη συνεργασία για την παραγωγή ενός νέου προϊόντος ή καινοτομικής υπηρεσίας, τα οποία καμία από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις δεν έχει τις προϋποθέσεις ή τη βούληση να υλοποιήσει από μόνη της, καθώς το έργο προϋποθέτει πολλαπλότητα ειδικοτήτων), ζ4) Industrial Districts (ανάπτυξη κάθε είδους συνεργασίας και αξιοποίηση όλων των μηχανισμών, με αποτέλεσμα την εντυπωσιακή βελτίωση της ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων με γεωγραφική γεινίαση). Δίκτυα των τύπων ζ2 και ζ3 μπορούν να διαμορφωθούν και εξελιχθούν μέσα από δίκτυα των τύπων ζ1 και ζ4.

6

Δυσκολίες και εμπόδια στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, ιδίως όταν αφορά στην ίδρυση και τη λειτουργία μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, συχνά αναστέλλεται εξαιτίας πλήθους δυσκολιών και εμποδίων, τα οποία είναι κοινά για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνοψίζονται ως εξής:

- Διοικητικές δυσκολίες και γραφειοκρατία κατά την έναρξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας ή/και κατά τη λειτουργία της επιχείρησης.
- Δυσκολία συγκέντρωσης τουλάχιστον του αρχικού κεφαλαίου.
- Δυσκολίες που προέρχονται από το ύψος της φορολογίας και τις κοινωνικές-ασφαλιστικές επιβαρύνσεις για τους αυτοαπασχολούμενους (ή τους δυνάμει αυτοαπασχολούμενους).
- Δυσκολίες αντιμετώπισης του ανταγωνισμού εντός της Ε.Ε., αλλά και διεθνώς.
- Προβλήματα που δημιουργούνται από τον σχετικό αποκλεισμό ομάδων πληθυσμού από την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας. Τέτοιες ομάδες είναι οι εθνοτικές μειονότητες, οι γυναίκες, τα νεαρά άτομα κ.ά.
- Προβλήματα γεωγραφικού αποκλεισμού.
- Ελλείψεις σε γενικότερη γνώση και αντίληψη περί επιχειρηματικότητας και εναλλακτικών λύσεων, καθώς και εμπόδια που έχουν να κάνουν με τις ανάγκες σε εξειδικευμένη γνώση, εκπαίδευση – κατάρτιση και δεξιότητες.
- Κίνδυνοι (οικονομική ανασφάλεια, κοινωνική κατακραυγή) και αποθάρρυνση που προέρχονται από την προοπτική μιας επιχειρηματικής αποτυχίας, σε σχέση με τις πιθανότητες και το μέγεθος της αναμενόμενης ανταμοιβής από μια επιτυχή επιχειρηματική δραστηριοποίηση.
- Προτίμηση για το καθεστώς του μισθωτού αντί για αυτό του αυτοαπασχολούμενου.

7

Εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές για την επιχειρηματικότητα

7.1. Εθνική Νομοθεσία: Κύριο μέσο για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε εθνικό επίπεδο αποτελεί ο αναπτυξιακός νόμος, ο οποίος δημοσιεύθηκε το 2004 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (3299/2004) και τροποποιήθηκε το 2007.

Βασική φιλοσοφία του ισχύοντος αναπτυξιακού νόμου είναι η κάλυψη από το κράτος μέρους του επενδυτικού κόστους συγκεκριμένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, προβλέπονται τέσσερα είδη ενισχύσεων: λήψη επιχορήγησης, λήψη επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing), φορολογική απαλλαγή και επιδότηση κόστους δημιουργούμενων θέσεων εργασίας.

Τα επενδυτικά σχέδια χωρίζονται από τον νόμο σε κατηγορίες, ανάλογα με το αντικείμενο της επιχειρηματικής δραστηριότητας του φορέα της επένδυσης, το είδος της επένδυσης και τη γεωγραφική περιοχή όπου θα γίνει η επένδυση. Ο συνδυασμός είδους ενίσχυσης, κατηγορίας επενδυτικού σχεδίου και γεωγραφικής περιοχής της επένδυσης βγάζει το ποσοστό ενίσχυσης που παρέχεται από τον νόμο. Σε κάθε περίπτωση, το μέγιστο ποσοστό της επιδότησης για το σύνολο των οικονομικών ενισχύσεων δεν μπορεί να υπερβαίνει το 40% επί του συνολικά εγκεκριμένου προϋπολογισμού του έργου (πλην της περίπτωσης της φορολογικής απαλλαγής, η οποία μπορεί να φτάσει και στο 100%).

Επιλέξιμες για υπαγωγή στον νόμο θεωρούνται οι υφιστάμενες ή νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις που ασκούν ή που πρόκειται να ασκήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα, η οποία υπάγεται στον πρωτογενή, τον δευτερογενή ή τον τριτογενή τομέα, καθώς και στον τομέα του τουρισμού. Επιπλέον, επιλέξιμες θεωρούνται οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό και επιθυμούν να πραγματοποιήσουν επενδυτικά σχέδια εντός της ελληνικής επικράτειας, με την προϋπόθεση ότι τηρούν βιβλία κατηγοριών αντίστοιχων με τις Β' και Γ' κατηγορίες του ισχύοντος στην Ελλάδα Κ.Β.Σ..

Ο νόμος δεν χρηματοδοτεί όλες τις δαπάνες των επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων. Ενδεικτικά αναφέρονται οι σημαντικότερες επιλέξιμες κατηγορίες δαπανών: δαπάνες κατασκευής, επέκτασης, εκσυγχρονισμού κτιριακών εγκαταστάσεων, δαπάνες αγοράς μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών και προϊόντων (ψυγείων), δαπάνες προμήθειας - εγκατάστασης παραγωγικού εξοπλισμού και εξοπλισμού ποιοτικού ελέγχου, δαπάνες μεταφοράς τεχνογνωσίας, δαπάνες προμήθειας Η/Υ και προμήθειας - παραμετροποίησης λογισμικού, άυλες δαπάνες και δαπάνες για αμοιβές συμβούλων.

Ο ελάχιστος επιλέξιμος προϋπολογισμός των επενδυτικών σχεδίων χωρίζεται ανά κατηγορία επιχείρησης. Η ίδια συμμετοχή του επενδυτή ανέρχεται σε τουλάχιστον 25% του προϋπολογισμού.

7.2. Άλλα χρηματοδοτικά προγράμματα: Το ελληνικό κράτος και η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτούν τις νέες και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω διαφόρων προγραμμάτων (τομεακών – π.χ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ και περιφερειακών) και κοινοτικών πρωτοβουλιών (π.χ. EQUAL, INTERREG, LEADER, URBAN).

Τα προγράμματα αυτά υλοποιούνται ως επί το πλείστον μέσω της Γενικής Γραμματείας του Υπουργείου Ανάπτυξης, του EOMMEX και του ΟΑΕΔ ή απευθείας από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνεπώς, οι νέοι επιχειρηματίες πρέπει να απευθύνονται σε αυτούς τους οργανισμούς για περισσότερες πληροφορίες. Επίσης, προτείνεται οι ενδιαφερόμενοι να επισκέπτονται τακτικά τις ιστοσελίδες των φορέων, προκειμένου να παρακολουθούν την εξέλιξη των διαφόρων προκηρύξεων.

7.3. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο των στόχων που καθόρισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας το 2000 για την απασχόληση, την οικονομική μεταρρύθμιση, την κοινωνική συνοχή και αξιολογώντας τον ρόλο των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) στην ευρωπαϊκή οικονομία, αναπτύσσει πρωτοβουλίες που αφορούν στην επιχειρηματικότητα, που στοχεύουν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στη δημιουργία φιλικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της και στην αντιμετώπιση προβλημάτων κατά την ίδρυση και τη λειτουργία των ΜμΕ.

Η Πράσινη Βίβλος για την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη είναι ένα κείμενο της Ε.Ε. που συντάχθηκε αξιοποιώντας την προηγούμενη εμπειρία και αποβλέπει στην ενθάρρυνση ανάληψης νέων πρωτοβουλιών. Είναι ένα κείμενο μέσω του οποίου τίθενται ερωτήματα και γίνεται εκτίμηση τόσο της κατάστασης όσον αφορά την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη, όσο και των διαθέσιμων πολιτικών επιλογών που συνδέονται με αυτή. Επιδιώκεται η Πράσινη Βίβλος για την επιχειρηματικότητα να αποτελέσει τη βάση για τη συμμετοχή όσο το δυνατόν ευρύτερων ομάδων ενδιαφερομένων στη συζήτηση για τη μελλοντική διαμόρφωση αποτελεσματικότερης πολιτικής για την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη.

Σύμφωνα με την Ε.Ε., οι μακροοικονομικές πολιτικές που εκπονεί, με προσανατολισμό την ανάπτυξη και τη σταθερότητα, αποτελούν προϋπόθεση για δημιουργία ευνοϊκού κλίματος για επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Παρόλα αυτά, θεωρείται ότι η εφαρμογή επιμέρους πολιτικών για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας είναι απαραίτητη. Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να στοχεύουν στην άρση των εμποδίων – προβλημάτων και στην ενίσχυση και ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος και της δημιουργίας κατάλληλου περιβάλλοντος σε όλες τις χώρες-μέλη.

Σύμφωνα με την Πράσινη Βίβλο για την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη, απαιτείται μια συντονισμένη προσέγγιση από όλους τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για την επιχειρηματικότητα, λόγω κυρίως του οριζόντιου χαρακτήρα της. Απαραίτητη επίσης είναι η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των κρατών-μελών, καθώς οι επιδόσεις ποικίλλουν και η αποτελεσματικότητα των μέτρων πολιτικής επηρεάζεται σημαντικά από το διαφορετικό εθνικό και περιφερειακό πλαίσιο. Έτσι, η Ε.Ε. προωθεί τρεις «πυλώνες δράσης για μια κοινωνία που θα βασίζεται στην επιχειρηματικότητα»: α) Άρση των φραγμών στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων, β) Εξισορρόπηση κινδύνων και ανταμοιβών σε επίπεδο επιχειρηματικότητας και γ) Δημιουργία μιας κοινωνίας που προκρίνει την επιχειρηματικότητα.

8

Επιχειρηματικότητα, καινοτομία και τεχνολογία

Η έννοια της καινοτομίας έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές και επιχειρηματίες, ενώ κοινή διαπίστωση αποτελεί ότι η συμβολή της στην ανάπτυξη και την ευημερία μιας επιχείρησης είναι αναμφίβολη. Η καινοτομία συνιστά κάτι περισσότερο από ένα σύστημα νέων διαδικασιών, προϊόντων ή υπηρεσιών. Είναι η επιδίωξη και η απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος εκ μέρους μιας επιχείρησης και περιλαμβάνει τρία στάδια:

- α) Βασική έρευνα:** Συνήθως πραγματοποιείται σε ακαδημαϊκά ιδρύματα ή εξειδικευμένα εργαστήρια με σκοπό την εφεύρεση, την παραγωγή μιας νέας ιδέας ή ενός νέου σχεδίου, που μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ενός καινούριου ή την αναβάθμιση ενός υπάρχοντος προϊόντος.
- β) Εφαρμοσμένη έρευνα:** Σε αυτή τη φάση, η εφεύρεση μεταφέρεται σε ένα καινούριο προϊόν ή μια νέα διαδικασία παραγωγής, τα οποία έχουν άμεση σύνδεση με την αγορά. Σε αυτό το στάδιο εντοπίζεται ο πυρήνας της καινοτομίας.
- γ) Διάχυση καινοτομίας:** Πρόκειται για τη διάχυση της καινοτομίας σε άλλες επιχειρήσεις. Αυτό σημαίνει ότι άλλες επιχειρήσεις υιοθετούν το νέο προϊόν ή τη νέα διαδικασία, αντιγράφοντας ή προσαρμόζοντας τα.

Κάθε στάδιο προϋποθέτει τη μελέτη διαφόρων μεταβλητών, οι οποίες συνδέονται με την αγορά στην οποία εντάσσεται η επιχείρηση. Μερικές από αυτές είναι η δυνατότητα μαζικής παραγωγής του νέου προϊόντος ή μαζικής εφαρμογής της νέας διαδικασίας, η ύπαρξη παρεμφερών ή υποκατάστατων προϊόντων, το μέγεθος της αγοράς, κ.ά.

Στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον, η πρόσβαση στην πληροφορία και η αξιοποίηση της γνώσης αποτελούν όρους για τη διατήρηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και της εταιρικής επιτυχίας μιας επιχείρησης. Επιπλέον, με τη διάδοση της ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning) και της ηλεκτρονικής επιχειρηματικότητας (e-business), ο μετασχηματισμός της πληροφορίας σε γνώση αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιβίωση της επιχείρησης. Με άλλα λόγια, η δημιουργία προστιθέμενης αξίας και η μακροπρόθεσμη εταιρική επιτυχία συνδέονται άρρηκτα πλέον με την ικανότητα της επιχείρησης να καινοτομεί. Μολονότι ακόμη και οι εταιρικές επενδύσεις σε «οριακές» βελτιώσεις υφιστάμενων προϊόντων και υπηρεσιών θεωρείται ότι διευκολύνουν την ανάπτυξη της επιχείρησης, καθίσταται σαφές ότι μόνο οι ριζικές αλλαγές οδηγούν σε νέες αγορές, προωθούν τη γρήγορη ανάπτυξη και αποφέρουν υψηλές αποδόσεις των επενδύσεων. Όλες αυτές οι εξελίξεις προϋποθέτουν μια επιχειρηματικότητα νέας μορφής, την «επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης» (knowledge-intensive entrepreneurship), μια νέα διαχείριση της οργανωσιακής δομής, βασισμένη στη γνώση (knowledge-based management), καθώς και μια νέα οργάνωση των επιχειρησιακών «κοινοτήτων γνώσης» (knowledge communities). Με αυτό τον τρόπο εκτιμάται ότι η επιχείρηση θα μπορέσει να αναπτύξει αυτό που φαίνεται ότι χρειάζεται περισσότερο, δηλαδή τη «ριζική καινοτομία» που θα προκύψει ως αποτέλεσμα της εμπορευματοποίησης της «νέας γνώσης».

Γενικά, πάντως, οι οργανωτικές αλλαγές που φαίνεται να υπαγορεύονται και σταδιακά να καθιερώνονται από την Ψηφιακή Οικονομία και την Κοινωνία της Γνώσης καλύπτουν τα

εξής βασικά πεδία: τις λειτουργίες και τις διαδικασίες εντός της επιχείρησης, τους κλάδους παραγωγής στους οποίους το προϊόν είναι δυνατόν να ψηφιοποιηθεί, καθώς και άλλα προϊόντα που μπορούν να προωθηθούν και να διανεμηθούν μέσω εναλλακτικών εμπορικών διαύλων.

Όταν η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας επηρεάζει την οργάνωση της εργασίας, υπάρχουν ορισμένες θεμελιώδεις αρχές που πρέπει να υιοθετούνται προς όφελος των εμπλεκόμενων παραγόντων. Οι κυριότερες από αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Στο εργασιακό περιβάλλον καλλιεργείται κλίμα ενεργού συμμετοχής που ευνοεί ολόκληρη την οργάνωση.
- Οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζονται ως ισότιμοι και υπεύθυνοι εταίροι, που συμβάλλουν εποικοδομητικά σε όλες τις διεργασίες αλλαγής.
- Η ενεργός συμμετοχή προϋποθέτει ή/και καταλήγει στην καλλιέργεια νέων γνώσεων και δεξιοτήτων, μέσω επενδύσεων σε κατάρτιση.
- Οι εργαζόμενοι ελέγχουν σε κάποιο βαθμό το εργασιακό τους περιβάλλον και έχουν τη δυνατότητα να εξισορροπούν τα συμβατικά τους καθήκοντα με πιο απαιτητικούς ρόλους.
- Η οργανωτική καινοτομία πρέπει να προβλέπει και την εφαρμογή διαφανών κριτηρίων σχετικά με την απόδοση.
- Ο επανασχεδιασμός της εργασίας με τη συνδρομή της τεχνολογίας στην ουσία δεν ολοκληρώνεται ποτέ. Είναι διαδικασία πολυσύνθετη, δυναμική και στηρίζεται σε πειραματισμούς, αξιολογήσεις και διαπραγματεύσεις.

9

Ευρεσιτεχνία και πνευματική ιδιοκτησία

9.1. Η ευρεσιτεχνία (ή πατέντα) αφορά στο αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης που δίνεται για κάποιο διάστημα στον εφευρέτη (φυσικό πρόσωπο ή εταιρεία) μιας νέας μεθόδου, μιας ουσίας ή ενός μηχανισμού. Το αποκλειστικό αυτό δικαίωμα χορηγείται για 20 έτη από την υποβολή της αίτησης και απαγορεύει σε άλλους να χρησιμοποιούν την κατοχυρωμένη μέθοδο, την ουσία ή τον μηχανισμό χωρίς την άδεια του κατόχου του διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας μπορούν να κατοχυρωθούν και ανακαλύψεις, υπό την προϋπόθεση ότι οι ιδιότητες τις οποίες ζητά να κατοχυρώσει ο εφευρέτης δεν είναι ήδη γνωστές.

Το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας έχει θεσπιστεί για δύο κυρίως λόγους: α) την παροχή κινήτρου στα άτομα και στις επιχειρήσεις να επιδίδονται σε έρευνα και να αναπτύσσουν καινούρια προϊόντα, δηλαδή την προώθηση της καινοτομίας, και β) τη δημοσιοποίηση (αποκάλυψη και λεπτομερή περιγραφή) των καινοτομιών.

Από οικονομικής άποψης η ευρεσιτεχνία αποτελεί ένα χρονικά περιορισμένο μονοπώλιο, αφού μόνο ο κάτοχός της μπορεί να την εκμεταλλεύεται και να επιτρέπει ή να απαγορεύει τη χρήση της από άλλους. Η έκταση και οι συνέπειες αυτού του τύπου μονοπωλίου εξαρτώνται από το είδος της ευρεσιτεχνίας. Η ύπαρξη αποκλειστικού δικαιώματος σε μια συγκεκριμένη μέθοδο δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν άλλες ισοδύναμες και υπαλλάξιμες με το ίδιο αποτέλεσμα.

Βασική προϋπόθεση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη είναι ο τεχνικός χαρακτήρας της εφεύρεσης. Με τον όρο αυτό εννοείται ότι η εφεύρεση θα πρέπει να δίνει λύση σε ένα συγκεκριμένο τεχνικό πρόβλημα και να επιδέχεται βιομηχανικής εφαρμογής. Δεν έχουν τεχνικό χαρακτήρα εφευρέσεις που αφορούν σε επιχειρηματικές μεθόδους ή μαθηματικές θεωρίες. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, στην Ευρώπη δεν χορηγούνται διπλώματα ευρεσιτεχνίας για προγράμματα υπολογιστών που δεν δίνουν λύση σε τεχνικά, αλλά μόνο σε υπολογιστικά προβλήματα. Αντιθέτως, στις ΗΠΑ κριτήριο δεν είναι ο τεχνικός χαρακτήρας, αλλά η χρησιμότητα.

Μια εφεύρεση για να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας θα πρέπει να είναι καινούρια. Για να μην είναι καινούρια μια εφεύρεση θα πρέπει να είναι γνωστή ολόκληρη ως σύνολο στο κοινό. Αν η εφεύρεση περιγράφεται π.χ. τμηματικά σε δημοσιεύσεις ή προκύπτει από τον συνδυασμό περισσότερων επιστημονικών άρθρων, για τον νόμο παραμένει καινούρια, γιατί δεν έχει περιγραφεί ποτέ ολόκληρη ως τέτοια.

Άλλη προϋπόθεση για την κατοχύρωση μιας εφεύρεσης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας είναι να έχει εφευρετική δραστηριότητα (“εφευρετικό βήμα”) ή να μην είναι προφανής. Μια εφεύρεση έχει εφευρετικό βήμα, όταν δεν είναι προφανής στο μέσο εξειδικευμένο επιστήμονα ή τεχνικό του οικείου τομέα.

Μια ακόμη προϋπόθεση για την απόκτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας είναι η περιγραφή της εφεύρεσης στην αίτηση για τη χορήγηση του διπλώματος. Η προϋπόθεση αυτή είναι σημαντική, γιατί αποτελεί τον έναν από τους δύο βασικούς λόγους ύπαρξης του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τη δημοσιοποίηση της γνώσης. Μαζί με την περιγραφή οφείλει ο εφευρέτης να υποβάλει και τις “αξιώσεις”, τι ακριβώς δηλαδή ζητάει να κατοχυρώσει.

9.2. Πνευματική ιδιοκτησία (royalties) ή πνευματικά δικαιώματα ονομάζονται τα αποκλειστικά δικαιώματα των πνευματικών δημιουργών σχετικά με το έργο τους. Παραχωρούνται από τον νόμο για ορισμένο χρόνο, προκειμένου να απαγορεύσουν σε τρίτους τη χρήση των έργων χωρίς την άδεια του δημιουργού. Το πνευματικό δικαίωμα αφορά σε έργα λογοτεχνίας και τέχνης, όπως βιβλία, θέατρο, ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία, αρχιτεκτονική, αλλά και άλλες δημιουργίες, όπως λογισμικό ή βάσεις δεδομένων. Περιλαμβάνει το δικαίωμα της εκμετάλλευσης του έργου (περιοριστικό δικαίωμα: εγγραφή, αναπαραγωγή, δημιουργία παράγωγου έργου, διανομή, εκμίσθωση και δημόσιος δανεισμός, δημόσια εκτέλεση και παρουσίαση, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση) και το δικαίωμα της προστασίας του προσωπικού δεσμού του δημιουργού του με αυτό (ηθικό δικαίωμα: δημοσίευση, πατρότητα, ακεραιότητα έργου, προσπέλαση στο έργο, μετάνοια). Το πνευματικό δικαίωμα αποκτάται αυτοδικαίως χωρίς να απαιτείται αίτηση του δημιουργού ή καταχώριση του έργου σε κάποια υπηρεσία.

Ο δημιουργός είναι το υποκείμενο του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και μπορεί να είναι μόνο φυσικό πρόσωπο, το οποίο μπορεί να μεταβιβάσει μέρος του περιοριστικού δικαιώματός του ελεύθερα. Στο αμερικανικό δίκαιο, δημιουργός μπορεί να είναι και νομικό πρόσωπο, το οποίο έχει επενδύσει οικονομικά στη δημιουργία ενός έργου.

Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύει έργα. Το έργο αρχίζει να υπάρχει με την εξωτερική έκθεση και όχι μόνο επειδή υπάρχει ως ιδέα στο μυαλό του δημιουργού. Η εξωτερική έκθεση μπορεί να είναι και εφήμερη (π.χ. απαγγελία ενός ποιήματος). Αντιθέτως, στο αμερικανικό δίκαιο απαιτείται σταθερή αποτύπωση, δηλαδή π.χ. ένα ποίημα προστατεύεται μόνο αν καταγραφεί σε χαρτί ή ηχογραφηθεί.

Το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας δεν προστατεύει όλα τα έργα, αλλά μόνο όσα είναι πρωτότυπα. Ένα από τα πιο δύσκολα σημεία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ο ορισμός της πρωτοτυπίας. Παραδοσιακά, το σύστημα του copyright, θέτοντας στο επίκεντρο την οικονομική διάσταση της πνευματικής ιδιοκτησίας, τείνει να θεωρεί πρωτότυπο οποιοδήποτε έργο δεν αποτελεί απλή αντιγραφή και προϋποθέτει μια ελάχιστη εργασία ή επένδυση. Το σύστημα του droit d'auteur, αντιθέτως, επικεντρώνεται κυρίως στην καλλιτεχνική δημιουργία και απαιτεί το δημιούργημα να είναι έκφραση της προσωπικότητας του δημιουργού. Ειδικά για τα προγράμματα υπολογιστή το κριτήριο της πρωτοτυπίας σχεδόν καταργείται, αφού, σύμφωνα με τον νόμο, πρόγραμμα υπολογιστή είναι πρωτότυπο εφόσον είναι προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού του (δηλαδή όχι απλή αντιγραφή).

Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας έχει περιορισμούς, οι οποίοι σκοπό έχουν να συμβιβάσουν την προστασία του δημιουργού με το δικαίωμα του χρήστη να απολαμβάνει το αποκτηθέν αντίτυπο ή δημιούργημα, καθώς και με το δημόσιο συμφέρον. Το σύστημα του copyright προβλέπει μια γενική ρήτρα εξαιρέσεων, την εύλογη χρήση (δεν χρειάζεται να πάρει κάποιος άδεια από τον κύριο του δικαιώματος για να χρησιμοποιήσει το έργο κατά τρόπο που συνιστά εύλογη χρήση). Αντιθέτως, το σύστημα droit d'auteur (συνεπώς και η ελληνική νομοθεσία) δεν περιέχει παρόμοια γενική ρήτρα, παρά μόνο συγκεκριμένες εξαιρέσεις που προβλέπει ρητά ο νόμος. Χρήσεις πέρα από αυτές τις εξαιρέσεις συνιστούν προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού. Οι περιορισμοί αφορούν μόνο στο περιοριστικό δικαίωμα. Το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού πρέπει πάντοτε να γίνεται σεβαστό. Οι πιο σημαντικές εξαιρέσεις κατά το ελληνικό δίκαιο είναι η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, η παράθεση αποσπασμάτων και η χρήση για ενημερωτικούς λόγους.

10

Διαχείριση ποιότητας

Ως ποιότητα ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας ορίζεται το σύνολο των ιδιοτήτων (αρχών, αξιών, μεθόδων) που καθορίζουν τη δυνατότητα του αγαθού ή της υπηρεσίας να ικανοποιήσει ή/και να υπερβεί ρητές ή εννοούμενες, παρούσες ή μελλοντικές, ανάγκες, απαιτήσεις και προσδοκίες των πελατών ή, κατά μια άλλη έννοια, να συμμορφωθεί προς αυτές.

Η έννοια της διαχείρισης ή διοίκησης ποιότητας περιλαμβάνει ένα σύνολο οργανωτικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο λειτουργίας ενός οργανισμού, όπως μια επιχείρηση, μια δημόσια υπηρεσία, μια μονάδα υγείας, κ.λπ.

Διεργασία είναι μια δραστηριότητα που μετασχηματίζει εισερχόμενα δεδομένα σε εξερχόμενα αποτελέσματα. Οι διεργασίες περιλαμβάνουν επιμέρους διαδικασίες, μέσω των οποίων ελέγχονται οι διάφορες λειτουργίες του οργανισμού.

Τεκμηρίωση είναι ένα ιεραρχικό σύστημα εγγράφων και αρχείων, το οποίο περιλαμβάνει το Εγχειρίδιο Ποιότητας (Πολιτική Ποιότητας, περιγραφή συστήματος, αποτύπωση διεργασιών) και ένα σύνολο τυποποιημένων εντύπων και οδηγιών εργασίας, πιθανόν βάσει κάποιου προτύπου.

Ένα σύστημα ποιότητας: α) συνιστά έναν (συνήθως πολύπλοκο) μηχανισμό, ο οποίος καλύπτει μέρος ή/και το σύνολο των επιχειρησιακών διεργασιών, β) προϋποθέτει την κατάρτιση προδιαγραφών για όλα τα στάδια ανάπτυξης του αγαθού ή της υπηρεσίας, γ) είναι δυναμικό – εξελίσσεται συνεχώς, προσαρμόζεται σε νέα δεδομένα και βελτιώνεται, ώστε να ελαχιστοποιούνται ή/και να εκμηδενίζονται τα σφάλματα, δ) αποτελεί τη συνισταμένη πολλών επιμέρους στοιχείων της λειτουργίας της επιχείρησης και των πόρων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του αγαθού ή την παροχή της υπηρεσίας και ε) αυξάνει την αποτελεσματικότητα και την απόδοση της επιχείρησης.

Οι στόχοι ενός συστήματος ποιότητας μπορεί να είναι η ικανοποίηση των πελατών, των εργαζομένων (κυρίως στην «Ολική Ποιότητα»), των μετόχων και των επενδυτών, των συνεργατών και των προμηθευτών, αλλά και του κοινωνικού συνόλου. Οι στόχοι πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι ιεραρχικοί, να αφορούν σε επιμέρους εργασίες που υλοποιούνται κατά την καθημερινή λειτουργία του φορέα από κάθε επίπεδο/διεύθυνση/τμήμα/άτομο και να είναι μετρήσιμοι μέσω αντικειμενικών στοιχείων (δεικτών). Εξάλλου, επιτυγχάνονται μέσω του σαφούς προσδιορισμού της πελατειακής ομάδας στην οποία απευθύνεται το αγαθό ή η υπηρεσία, της άμεσης διαπίστωσης και επεξεργασίας των αναγκών των πελατών, της ευελιξίας στην αφομοίωση των εναλλασσόμενων απαιτήσεων, της ελαχιστοποίησης του κόστους (π.χ. λόγω της εγκατάλειψης χρονοβόρων διαδικασιών), της αύξησης του βαθμού αξιοποίησης της σύγχρονης τεχνολογίας, της αύξησης της ικανότητας της επιχείρησης για καινοτομίες, της καλλιέργειας κουλτούρας ποιότητας σε όλους τους εμπλεκόμενους, της ποιοτικής αναβάθμισης του αγαθού ή της υπηρεσίας, κ.λπ.

Βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός συστήματος ποιότητας αποτελούν η πιστή τήρησή του από τη διοίκηση, η συμβατότητά του με τη στρατηγική, το όραμα και τις ιδιαίτερες συνθήκες της επιχείρησης, η προσαρμογή της τεκμηρίωσής του στις ανάγκες της εταιρείας (να καλύπτει με επάρκεια τις λειτουργίες της εταιρείας, χωρίς να προκαλεί περιπλή γραφειοκρατία ή να επιβαρύνει το προσωπικό με επιπρόσθετα καθήκοντα), η εκπαίδευση, η συναίνεση και η ενεργός συμμετοχή του προσωπικού, η ενίσχυση της προσπάθειας όλων

των εργαζομένων για συνεχή βελτίωση των λειτουργικών επιδόσεων (θέσπιση και επίτευξη στόχων για την ποιότητα), κ.ά.

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή ενός συστήματος ποιότητας περιλαμβάνουν διαγνωστική μελέτη, σχεδιασμό του συστήματος, προετοιμασία της τεκμηρίωσής του, εφαρμογή, επιθεώρηση και πιστοποίηση του συστήματος.

Μερικά από τα πιο διαδεδομένα συστήματα ποιότητας είναι τα ακόλουθα:

A. Γενικά Συστήματα

ISO (International Standardization Organization)

EFQM (European Foundation for Quality Management)

BPR (Business Process Reengineering)

Benchmarking

B. Εξειδικευμένα Συστήματα

ISMS (Information Security Management System)

CE (CE Marking)

Ecolabelling.

11

Εταιρική κοινωνική ευθύνη

Εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) εκφράζει μια επιχείρηση όταν δεσμεύεται οικειοθελώς και συστηματικά να ενσωματώσει οργανικά στη δραστηριότητά της κοινωνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες. Προφανώς, λόγω του εθελοντικού χαρακτήρα της ΕΚΕ, καμία επιχείρηση δεν είναι υποχρεωμένη να εφαρμόσει τις αρχές της, να υιοθετήσει συγκεκριμένα πρότυπα ή να λογοδοτήσει προς κάποια προϊστάμενη αρχή. Για τον ίδιο λόγο, παρατηρείται μεγάλο εύρος διαφοροποίησης στις πρακτικές, αλλά και στο φάσμα επιρροής μεταξύ των επιχειρήσεων.

Η εταιρική υπευθυνότητα αντανakλάται κατά τη διάδραση της επιχείρησης με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη (συμμετόχους – stakeholders) και με υπέρβαση των ελάχιστων νομικών ή άλλων απαιτήσεων. Ως συμμετοχοί μιας επιχείρησης θεωρούνται οι εργαζόμενοι και τα συνδικαλιστικά όργανά τους, οι συνεργάτες (π.χ. προμηθευτές, εργολάβοι), οι πελάτες/καταναλωτές, η τοπική ή η ευρύτερη κοινότητα, οι δημόσιες αρχές, οι οργανωμένοι πολίτες (μη κυβερνητικές οργανώσεις – ΜΚΟ), τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας (ΜΜΕ) και, ασφαλώς, το περιβάλλον.

Η ΕΚΕ συνδέεται εννοιολογικά και συχνά συγγέεται με όρους συναφείς, όπως η εταιρική αξιοπιστία (accountability), η συστηματική αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου (social auditing), οι επενδύσεις για κοινωνικούς σκοπούς (social responsible investing), η βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development), κ.ά.

Η ΕΚΕ έχει επιπτώσεις σε μικροεπίπεδο και σε μακροεπίπεδο. Σε μικροεπίπεδο, η ΕΚΕ μπορεί να συντελέσει στην αύξηση της ικανοποίησης, της δέσμευσης και της παραγωγικότητας των εργαζομένων, στην αναβάθμιση της ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών, στη βελτίωση της εταιρικής εικόνας, στην καλύτερευση των σχέσεων με την κοινότητα, στη βελτίωση της χρηματοπιστωτικής ικανότητας, κ.ά. Σε μακροεπίπεδο, η ΕΚΕ έχει συσχετισθεί

θετικά με την ποιοτική και την ποσοτική ανάπτυξη της απασχόλησης, την αειφόρο ανάπτυξη (ποιότητα διαβίωσης, υγιές περιβάλλον), την κοινωνική συνοχή (παροχή ίσων ευκαιριών), κ.ά. Ασφαλώς, δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως υποκατάστατο της κοινωνικής πολιτικής ή πανάκεια για κάθε πρόβλημα κοινωνικής ή πολιτικής φύσεως.

Οι πιο συνηθισμένοι τομείς στους οποίους μπορεί να εφαρμοσθεί η εταιρική κοινωνική ευθύνη είναι το ανθρώπινο δυναμικό, η αγορά, η κοινωνία και το φυσικό περιβάλλον.

- α) Ανθρώπινο δυναμικό: Για το ανθρώπινο δυναμικό μιας επιχείρησης, εταιρική κοινωνική ευθύνη μπορεί να σημαίνει υγιεινή και ασφάλεια στους χώρους εργασίας, ευκαιρίες διαβίου μάθησης και επαγγελματικής ανάπτυξης, σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, κ.λπ.
- β) Αγορά: Για την αγορά εντός της οποίας δραστηριοποιείται μια επιχείρηση, η εταιρική κοινωνική ευθύνη αντανάκλαται στη διασφάλιση ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών, στη σήμανση και την πιστοποίηση προϊόντων, στη διαφάνεια στις εταιρικές συναλλαγές, στην εφαρμογή κανόνων δεοντολογίας, κ.λπ.
- γ) Κοινωνία: Η κοινωνία μπορεί να προσδοκά οφέλη από υπεύθυνες επιχειρήσεις, όταν αυτές συμβάλλουν στην επίτευξη ανάπτυξης και συνοχής, υποστηρίζουν δράσεις εκπαίδευσης, υγείας, πολιτισμού, αθλητισμού ή μεριμνούν για την ασφάλεια των πολιτών.
- δ) Φυσικό περιβάλλον: Οι επιχειρήσεις μπορούν να συμπεριφέρονται με υπευθυνότητα απέναντι στο φυσικό περιβάλλον, μέσω της πρόληψης της ρύπανσης, της ορθολογικής χρήσης των φυσικών πόρων, της καθιέρωσης συστημάτων ανακύκλωσης, της εφαρμογής προγραμμάτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, κ.ά.

Για πολλούς, η ΕΚΕ είναι υπόθεση μόνο μεγάλων επιχειρήσεων, καθώς κυριαρχεί η εσφαλμένη αντίληψη ότι η εφαρμογή της είναι δαπανηρή και χρονοβόρα ή προϋποθέτει την επιστράτευση σημαντικών ανθρώπινων πόρων. Στην πραγματικότητα, κοινωνική ευθύνη μπορούν και οφείλουν να εκφράζουν και οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες ούτως ή άλλως ακολουθούν κάποιες καινοτόμες πρακτικές (κυρίως εσωτερικής ΕΚΕ), παρά τις γενικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ώστε με την κατάλληλη ενημέρωση και στήριξη να είναι σε θέση να επεκτείνουν το «συμβόλαιό» τους με την κοινωνία.

12

Πηγές

12.1. Βιβλιογραφία

- Αθανάσσινας, Α. & Πασχαλούδης, Δ. (2006).** Συνοπτικές αρχές και εφαρμογές μικροοικονομικής ανάλυσης για διοίκηση επιχειρήσεων, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική.
- ALBA Graduate Business School (2007).** Οδηγός Νέων Επιχειρηματιών 2007, Τμήμα Εφαρμοσμένης Έρευνας και Καινοτομίας.
- Bogren, K., Hanssen, S. & Klang, C. (2005).** The Enterprise Handbook, Entré – Företagsamhetens Trappa.
- De Geus, A. (2002).** Εταιρία. Ένας ζωντανός οργανισμός. Επιβίωση σ' ένα αβέβαιο περιβάλλον, μετάφραση Ανδρέου Μ., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.
- Deakins, D. & Freel, M. (2007).** Επιχειρηματικότητα, μετάφραση Ρούσσος Ν., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική.
- Δημητράτος, Π. (2006).** Η ελληνική επιχείρηση στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης. Ευκαιρίες και προκλήσεις, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Δουκίδης, Γ.Ι. (2001).** Η πρόκληση της Ψηφιακής Οικονομίας για την Επιχείρηση και την Απασχόληση, *Εφημερίδα ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ*, Μάρτιος.
- Finch, B. (2002).** Σε 30΄ δημιούργησε το business plan, μετάφραση Λουκόπουλος Κ., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Δίαυλος.
- Θανόπουλος, Γ.Ν. (2002).** Το επιχειρείν στο παγκόσμιο χωριό μας, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Interbooks.
- Θεοδωρόπουλος, Α. (2002).** Στρατηγικός Επιχειρηματικός Σχεδιασμός, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Προπομπός.
- Ιωαννίδης, Σ. (2001).** Επιχείρηση και επιχειρηματικότητα, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κέφης, Β. (2005).** Διοίκηση Ολικής Ποιότητας. Θεωρία και πρότυπα, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.
- Λαμπρόπουλος, Π. (2005).** Εγχειρίδιο επιχειρηματικότητας. Οργάνωση, διαχείριση ατομικών και μικρών επιχειρήσεων, Δ΄ Έκδοση, Εκδόσεις Προπομπός.
- Markides, C. & Geroski, P. (2006).** Νικητής ο δεύτερος, μετάφραση Τριανταφύλλου Π., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική.
- Meyer, E.C. & Allen, K.R. (2004).** Επιχειρηματικότητα, μετάφραση Αποστολοπούλου Α., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Έλλην.
- Νάντλερ, Ν. & Τούσμαν, Μ. (2005).** Η αρχιτεκτονική της επιχείρησης, μετάφραση Σαββουλίδου Σ., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Nasdaq, Indian CEO High Tech Council, U.S. Chamber of Commerce (2001).** The Technology Entrepreneur's Guidebook, Washington Technology Partners, Inc.
- Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, ΚΕ.Κ.ΜΟ.ΚΟ.Π. (2005).** Επιχειρηματικότητα Γυναικών. Όψεις ιδιοκτησίας και διοίκησης, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Gutenberg.
- Πετράκης, Π.Ε. (2007).** Η Επιχειρηματικότητα, Αυτοέκδοση.

- Phillipson, I. (2002).** Πώς να γίνεις επιχειρηματίας, μετάφραση Αποστολοπούλου Α., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Έλλην.
- Σαλαβού, Ε. (2006).** Δρόμοι εξέλιξης στο «επιχειρείν», Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Σπάης, Γ. (2007).** Εισαγωγή στη διαχείριση τεχνολογικών καινοτομιών, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική.
- Stutely, R. (2003).** Το ιδανικό επιχειρηματικό σχέδιο. Ο σύντομος δρόμος του έξυπνου επιχειρηματικού σχεδιασμού για στελέχη και επιχειρηματίες, μετάφραση Σπανού Μ., Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
- Totterdill, P. (2002),** New Forms of Work Organization: The Role of the Main Participants, European Commission, Work Institute, Unit EMPL/D3.
- University of Cambridge (2006).** Starting a technology company.
- Φαφαλιού, Ε. (2005).** Τεχνολογία, γνώση και επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης: Κλειδιά για ανάπτυξη, κερδοφορία και δυναμικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, Πρακτικά εισηγήσεων 2ης Διημερίδας Επιχειρηματικότητας «Καινοτομείν – Επιχειρείν», 19-20 Μαΐου, Αθήνα, διαθέσιμα στη διεύθυνση www.hua.gr.
- Φρίγκας, Γ. (2005).** Διαφήμιση και μάρκετινγκ στο διαδίκτυο, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική.
- Χρηστάκης, Μ. (2003).** Περιβάλλον και εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα. Εκπαίδευση-Κατάρτιση-Επιμορφωση, Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις Προπομπός.

12.2. Πηγές στο διαδίκτυο

- <http://el.wikipedia.org> (Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια)
- <http://www.csrhellas.gr> (Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη)
- <http://www.eben.gr> (Ελληνικό Ινστιτούτο Επιχειρηματικής Ηθικής)
- <http://www.efqm.org> (European Foundation for Quality Management)
- <http://www.e-kepa.gr> (Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης)
- <http://www.elot.gr> (Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης)
- <http://www.entre.gr> (Ινστιτούτο Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας)
- <http://www.entrepreneurship.com> (OCRI Entrepreneurship Center, Canada)
- <http://www.etsi.org> (European Telecommunications Standards Institute)
- <http://www.iobe.gr> (Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών)
- <http://www.iso.org> (International Standardization Organization)
- <http://www.live-pedia.gr> (Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια)
- <http://www.obi.gr> (Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας)
- <http://www.sen.org.gr> (Σωματείο Επιχειρηματικότητας Νέων)
- <http://www.sepeisa.gr> (Κοινωνική Αμφικτιονία)
- <http://www.urenio.org> (Ερευνητική Μονάδα Αστικής και Περιφερειακής Καινοτομίας, Α.Π.Θ.)

